LITERATURA ARTS INFORMACIO

PONT BLAU

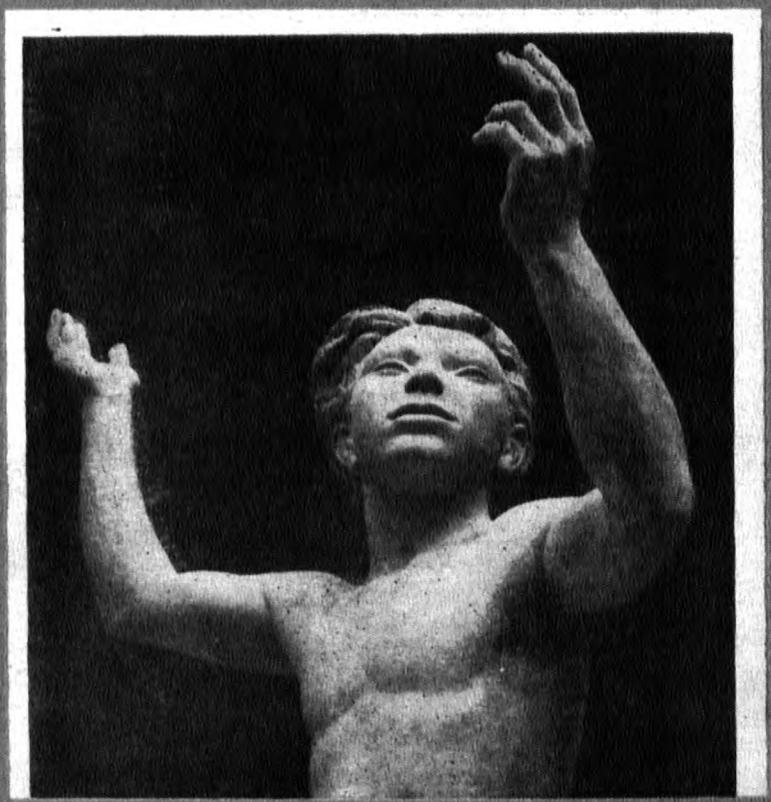

Octubre, 1952

SUMARI

El càntic, de J. M. Giménez Botey.....Portada
Editorial..... 1
Prim i la llegenda, per Josep Solanes..... 2
La nau cretenca, per Antoni Ribera..... 8
Gerri de la Sal, per Eulàlia Romaní..... 15
Orígens, per Ramon Xirau..... 16
Josep Ixart, per Joan Triadú..... 17
Els cants de treball a Mallorca, per Baltasar Samper..... 22

INFORMACIO

A l'entorn de les "Memòries" de Víctor Balaguer, per Joan Ventosa Roig..... 26
Nota de València, per Vicent Peris..... 28
Nota de Barcelona, per Ramon Nebot..... 29
Nota de Palma de Mallorca, per Bartomeu Ferrer..... 30
Cartell de Premis de l'Institut d'Estudis Catalans..... 31
Macià: la seva actuació a l'estranger, per A. Tona..... 32
De les culpes dels pintors, per Joan Giménez Giménez..... 34
Noticies de Lletres i Arts Plàstiques, i Diverses.....33, 35 i 36

Il.lustracions i vinyetes de J. M. Giménez Botey i Narro

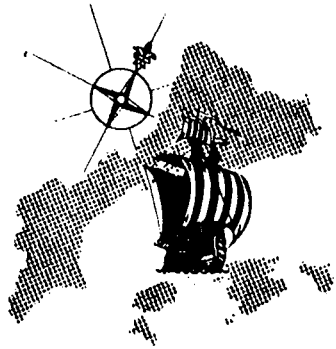

Apenes distribuït el primer número de PONT BLAU van començar a arribar a la nostra redacció paraules de simpatia i d'encoratjament. L'acollida cordial que han tingut uns quants exemplars enviats per avió a l'interior, constitueix el més gran estímul que podríem rebre. Diversos amics —alguns exiliats i altres a les Terres de Llengua Catalana— han volgut manifestar la seva solidaritat d'una manera fefaent i no s'han limitat a uns simples mots d'adhesió i aprovació, sinó que ens han tramès interessant col·laboració literària, que anirem publicant en els números pròxims. Aquesta col·laboració asegura d'una manera indubitable l'interès de la nostra revista i realitza plenament els propòsits, anunciats en el nostre primer número, de servir d'enllaç entre els exiliats i els que són a la pàtria, entre els liberals de totes tendències dels Països de Llengua Catalana.

Això és, en si, un èxit inicial molt encoratjador que afirma les nostres esperances en la possibilitat de subsistència d'una revista del tipus de PONT BLAU. Agraïm les paraules de simpatia que ens arriben d'arreu del món, però hem de dir sinceràment que no estem satisfets del nostre primer número i que ens esforçarem per millorar la revista en tots els aspectes. Esperem que els nostres lectors i el nostres col·laboradors comprendran les dificultats que suposa fer una revista catalana en terra estrangera, tot i que per al primer número hem tingut l'ajut benvolent d'uns impressors catalans. Les dificultats són de diversa mena, però principalment d'ordre tècnic i econòmic; d'ordre tècnic perquè és difícil aconseguir que tipògrafs que desconeixen la nostra llengua arribin a fer-nos la revista sense errades que, per molta cura que posin els editors, semblen inevitables; i d'ordre econòmic perquè el nombre de catalans a Mèxic, tot i ser bastant considerable, sembla que no és suficient per a sostenir, amb les seves subscripcions, els seus anuncis i els seus donatius, una revista catalana, i caldria comptar, per consegüent, amb els catalans d'altres països per a completar l'ajut econòmic necessari.

Les dificultats d'ordre tècnic procurarem resoldre-les amb una major atenció, i en el moment de donar aquest original a la impremta hem pres ja les mesures adients per tal que aquest segon número sigui considerablement superior al primer. Quant a les dificultats econòmiques, depèn dels nostres lectors que es puguin vèncer o no. El generós ajut d'uns quants amics de la República Mexicana ha permès atendre les primeres i ineludibles despeses; però per tal que la revista pugui aparèixer amb la regularitat projectada i amb la dignitat que lectors, col·laboradors i editors creiem que li pertoca, ens cal l'ajut de tots aquells que considerin que val la pena de mantenir una publicació patriòtica com PONT BLAU, que per la seva independència no pot comptar amb el suport de cap organisme polític, o social.

PRIM I LA LLEGENDA

Mosques, mocadors, preguntes.

"Faixa o caixa", va dir el reusenc, i la tot poderosa fada que tingué per padrina, diligent però no prou amatent, més generosa que fina d'orella, va entendre: "Faixa i caixa". Cenyit per la faixa, ajegut dins de la caixa: així fou, quan anàvem a estudi, com Don Joan Prim se'ns presentà. El gravat de la història que passàvem ens el feia veure al final convergent d'un destí que ell hauria volgut divergent. Els generals no escapen a la mort, és clar, però, com afirma la dita, és sobretot al llit que té el costum d'anar-los a collir. Per què, en travessar-se-li al carrer del Turc, la mort féu amb ell una de les excepcions que de tant en tant es permet? En el cos de qui, i en quines mans, escollí la darrera de les Parques encarnar-se quan l'hora li arribà de tallar el fil de la vida del Comte de Reus? Aquests són els misteris històrico-policíacs que, com prou bé ens explica Miquel i Vergés en un llibre remarcable, no és pas fácil que ningú desentranyi. Però amb preguntar-se qui eren els assassins, no totes les preguntes que l'assassinat de Prim suscita queden, ni de molt, plantejades. Hi ha cadàvers que només lleven eixams de mosques; n'hi ha que, a les mans de les ploroses, fan aixecar vols imponents de mocadors tristos; n'hi ha d'altres que principalment despleguen el vol sorprès de les interrogacions. Preguntes, mocadors, mosques... és cert que tots els morts donen de tot. Hi ha, de totes maneres, diferències a les preguntes talment com els difunts es distingeixen no sols segons la quantitat de "per què" que fan brollar, ans també pels matisos que aquests "per què" poden tenir. La mort d'un ancià, posem per cas, carregat de fills i de records, planteja un "per què" quasi purament metafísic; la d'un tendre marit, carregat de projectes i de jove amor, posa per a la seva vídua una qüestió tan metafísica com sentimental. El traspàs de Prim ens aboca a un problema tan filosòfic com metafísic, tan sociològic com històric. Prim és un dels morts que més frondosos "per què" ha fet pronunciar: frondosos pel nombre, frondosos per la complexitat que tenen tots ells.

En efecte, preguntar-se per què Prim morí quan morí i com morí és preguntar-se per què fracassà un dels intents que més prometedors semblaven d'implantar a la Península la monarquia democràtica; per què quedà finalment sense reeixir una de les temptatives de més abast entre les que els catalans han emprès per a, conscientment o no, fer veritat allò de l'hegemonia que segons Pujols hi exercim. Prim és un dels morts que més curiositats desvetllen.

Sentiment no massa piadós, la curiositat és poc necrològica; queda reservada als qui, a més de vuitanta anys de distància, podem veure la imatge del difunt als manuals d'història. Per als que la contemplaren a les pàgines dels diaris, les coses foren diferents. I és que abans de transformar-se en curiositat i ésser tafaneria que pica, el sentiment que certs morts fan néixer es diu incertitud i, en lloc d'excitar el raonament, afeixuguen aleshores el cor. Fixem-nos si no,

encara que només sigui amb els ulls de la memòria, en el gravat que dèiem, aquell en el qual es mostra als escolars la capella ardent on el zel intempestiu de la fada que l'apadrinà dugué al general. Hi veurem com el son mortal en el qual Don Joan es troba ja quallat no l'impedeix de donar audiència. Serà la més solemne, i la darrera. A més del de les baionetes, aquesta vegada també el flamejar dels ciris li fa escorta. Rep allò que de més granat hi ha al reialme. Diputats, senadors, grans d'Espanya; el regent i el rei li fan reverència. En el capcotar-se de Don Amadeu, però, tant hi ha d'inquietud com d'homenatge, tant de dol com d'aprensió. Aquest príncep és massa clarivident per a no sentir alarma. Deu resar, ara. Però a cada mot de la pregària, el pensament se li escapa cap a un dels diversos camins —o trapes?— que el futur li obre. Quin serà aquell pel qual anirà empès? Proclamat ahir per les Corts, demà serà assentat al tron; però el temps fent via, ens el farà veure demà-passat regnat a penes sobre un intermedi —i sobre un cadàver; aquest, el del més esforçat dels seus paladins. En el moment en què l'estem observant, amb tot, aquesta ruta que, per una drecera tan ràpida mena a l'abdicació, encara només és una de tantes rutes possibles, i el Rei es pregunta: "Què serà de mi? ¿Què serà d'Espanya?" I si no tothom sap ara prou clarament què ha estat d'ell, tots sabem prou i massa què ha estat d'Espanya. Després de la renúncia, Don Amadeu tornà a ser el Duc d'Aosta i es perdé, per al gran públic, en les boires daurades d'una vida privada on no cal seguir-lo. L'estat que anava a regir, sense perdre's ni trobar-se, travessà una república, s'endinsà en una restauració, s'estremí en una guerra contra els Estats Units i entrà finalment al segle en el qual els néts dels moros vençuts a Castillejos poderen acampar, vencedors, per les places de Reus. Sabem "el què ha estat d'Espanya"; no sabem el què n'hauria estat si Prim hagués viscut. El joc dels "si" potser no és gaire profitós; ès en tot cas divertit. Abandonem-nos-hi una estona.

Remarquem que, mort a 56 anys, Prim és un dels polítics vuitcentistes de vida més curta. Si els assassins l'haguessin deixat viure tant temps com a Cànovas, a l'any del *pronunciamiento* de Sagunto encara al general català li haurien quedat 9 anys de vida davant seu. Si hagués viscut tant com Olózaga, Prim hauria mort el mateix any que Alfons XII. I si, com els seus amics Sagasta i Víctor Balaguer, hagués viscut 76 ò 77 anys, Rius i Taulet li hauria pogut fer visitar l'Exposició de Barcelona i hauria mort a 5 anys, només, de la darrera guerra de Cuba. I aquesta guerra, de tenir la longevitat de què gaudí el primer cap que amb Espartero el seu partit progressista va tenir, aquesta guerra Prim l'hauria pogut dirigir a la mateixa edat gairebé en la qual Clemenceau dirigí la del 14-18. I per últim, si, seguint-lo en això de viure vell com a la seva manera el seguí en allò de fer la guitza als Bonaparte, el Marquès de Castillejos hagués viscut tant com el duc de Bailén, aleshores Prim encara hauría estat d'aquest món en temps de la Solidaritat i de la Setmana Tràgica i, per bé que només fos per uns pocs mesos, molts dels homes que encara ens creiem joves l'hauriem pogut tenir per contemporani en el sentit estricte de la paraula.

Pot fantasiejar-se tant com es vulgui sobre si, Prim vivent, els esdeveniments que acabem de passar en revista haurien tingut lloc i, en aquest cas, si haurien revestit la mateixa forma que avui els coneixem. ¿Hi hauria hagut, per exemple, una guerra amb els Estats Units? Recordem allò que Miquel i Vergés ens diu del propòsit que Prim sembla haver abrigat respecte la independència de les Antilles Espanyoles. El gest que ell meditava no hauria avançat la desaparició de Cuba però hauria modificat la manera com es produí. Acomplida sense tant de trasbals, la segregació no hauria deixat en la cultura peninsular de començaments de segle aquell séc que la generació del 98 hi imprimí. No hi ha motiu per a pensar que els ho-

la incertitud d'una cruïlla, el devenir dels pobles sembla en determinats moments acusar vacil·lació. Allà on la història sembla dubtar entre camins diversos, allà acut ella per a emplenar, amb la veritat frustrada dels fets possibles o simplement desitjats, una, o més d'una, de les perspectives que la realitat ha deixat orfes. Allò que certs personatges feren, es barreja amb el què volgueren fer, amb el què haurien pogut fer, amb el què hom voldria que haguessin fet i, enriquits així de tota una gamma de possibles, els tals personatges es converteixen aleshores en figures llegendàries.

Tot seguit després de mort en Prim començaren a acumular-se les cristal·litzacions imaginàries del possible i, el procés havent tingut sordament continuació, poc falta ja perquè el general sigui una figura de llegenda. Després del què ell establí, diversos règims s'han succeït a la Península i, tot i la seva varietat, aquests règims coincideixen almenys en un punt: en què cap d'ells no ha realitzat el que Prim hauria volgut realitzar; no n'hi ha hagut cap que hagi reivindicat el general català com a precursor o com a inspirador. I vetací que, malgrat el divorci existent entre els règims successius i l'home que tots ells desconeixen, Prim ha sabut conservar després de mort el seu prestigi i, en una país tan iconoclasta com el nostre, ha servat fins i tot la seva estàtua. I aquesta estàtua no és pas, ens sembla, un simple homenatge a l'individu; és un monument elevat, no al valor personal, sinó al valor històric. No hi fa res que ja ningú no es recordi de Don Amadeu i es conservi, amb prou feines, la memòria d'aquells duros que tan bona —però retrospectiva— propaganda feren a aquell rei. Destriada ja la gesta de Prim de l'anècdota savoiana en la qual, per un moment, semblà confondre's, el comte de Reus queda en el que veritablement fou: l'home que marca un entreforc de camins, la figura que ens assenyala una de les rutes que s'haurien pogut seguir i que, amb Don Amadeu o amb algú altre —qui sap?— potser ens haurien conduït més prop d'allà on volem anar.

La ruta que Prim assenyala —repetim-ho ara per a presentar seguidament el que ens sembla aportar-ne, si més no, un començament de prova— és la ruta d'Europa. Prim, en efecte, és un dels personatges de la política Peninsular que més interès han desvetllat fora de les seves fronteres. No és que pensem ara en els llibres seriosos que ha suscitat entre els estudiosos estrangers. Des del punt de vista on ara suggerim de col·locar-nos, més valor tenen les al·lusions fugitives i les assercions errònies. I així és com creiem útil referir-nos a un escriptor, ben poc conegut, ens fa l'efecte, que en la llegenda de Prim ve a donar una nota inesperada: Prim paladí de la llibertat de Polonia!

Josep Tanski fou un proscrit polonès que, després dels fets de 1830, es refugià a França i prengué la nacionalitat francesa. Serví en l'exèrcit de la seva nova pàtria i arribà a llocs de comanament. També féu, al *Journal des Débats*, carrera de periodista. El sentiment de viure en exili no el deixà pas, malgrat tot, i quan, el 1880, publica les seves memòries les fa aparèixer sota el títol *Les noces d'or d'un proscrit polonais. Cinquante années d'exil.* Aquest llibre, no gaire ben escrit i, com veurem, escrit no massa fidelment, té no obstant una valor força apreciable per al qui s'interessi per la psicologia dels desterrats. I no solament per a ells ja que, per exemple, els curiosos de la projecció europea de Prim hi trobaran paràgrafs força significatius. Els citarem de seguida. Abans recordarem solament que, molt més important del que ara sembla, la guerra de Crimea, posant en compromís l'estructura política teixida per la Santa Aliança, tornà a donar ales als patriotes polonesos. En la lluita que França, Anglaterra i Turquía emprengueren contra el tsar, veieren ells l'ocasió de reconquerir la independència. Mickiewicz maldà per organitzar una Legió Polonesa que hauria aplegat, si s'hagués arribat a constituir, els exiliats que encara podien combatre. Alguns d'ells no deixaren pas, tot i el fracàs del gran poeta, de sumar-se a la lluita i dona-

ren llurs esforços als exèrcits aliats. Aquest fou el cas de Tanski qui, com a membre del servei d'informació, corregué a Orient formant part de les forces franceses i hi visqué, infiltrant-se darrera de les línies russes, aventures de folletí.

En les seves memòries, el proscrit explica com el Príncep Napoleó, nebot de l'Emperador, "havia fet ruta des de Marsella fins a Constantinoble amb Prim, qui, com al temps de les Croades, s'enduia, amb les despeses al seu càrrec, una petita tropa de catalans, compatriotes seus, calçats d'espardenyes. En la seva ardor pel combat contra les tropes del tsar Nicolau, al qual considerava com el més gran enemic de les llibertats i de la civilització d'Europa, Prim corregué cap al Danubi. Havent obtingut l'autorització d'Omer-Patxà, féu prodigis de coratge sota els ulls del generalíssim turc però, ben aviat, esgotat per la fatiga, retornà a Constantinoble i hi passà dos mesos entre la vida i la mort". Les grans il·lusions dels desterrats polonesos feren fallida, com les d'uns altres desterrats que coneixem de més a prop i que, com ells, deixaren que la guerra de les grans potències xuclés les seves esperances. No tardà a veure's que allò que els aliats —i sobretot Anglaterra— perseguien no era pas la modificació de l'equilibri europeu de l'època sinó precisament la seva consolidació. La guerra havia de tenir únicament per objecte protegir els Balcans, i especialment els Dardanels, de l'expansió russa. I per salvar els Estrets, el destí de Polònia poc importava. Tanski, desencantat, veu aleshores el desencís en tot i, ben naturalment, creu reconèixer-lo també en la conducta d'aquells a qui té per gent de bona fe. En Prim, per exemple, de qui escriu que "així que s'assabentà del tomb que prenia la guerra i de la inacció d'Omer-Patxà a Schumla, llicencià als seus catalans i abandonà Turquia.

No cal que ens entretinguem a fer notar les inexactituds que afligeixen el testimoniatge de Tanski. Prim no sembla, en efecte, haver estat, el 1854, res més que un observador enviat per l'exèrcit espanyol al teatre d'operacions. En aquest negligit episodi de la seva vida, Miquel i Vergés ens el presenta presidint la "junta delegada de militares que se trasladaba a Oriente" i relaciona el seu retorn, no pas amb cap tomb desplaent que la guerra hagués pres als seus ulls, sinó amb les vicissituds de la política peninsular. Ni la tradició ni, que nosaltres sapiguem, cap document històric no fa estat de la realitat o del projecte d'un cos de voluntaris, catalans o no, combatent o havent de combatre al seu càrrec i sota les seves ordres. Quan, gairebé 90 anys més tard, d'Espanya surt realment cap al front rus una formació bel·ligerant, la *División Azul*, es guarda bé de prevaler-se de l'antecedent de Prim: i no sols perquè l'intervencionisme que presidí la seva creació era de sentit contrari al que, segons Tanski, animava a Prim, sinó, tot simplement, perquè d'antecedent, en aquesta matèria, Prim no n'establí cap. Les espardenyes dels catalans no havíen de fer-se famoses sinó 5 anys després de la guerra on el polonès ens diu que s'encaminaven. I la cançó dels que les duien, feia:

A l'Africa, minyons,
A matar moros, a matar moros.

Un refrany que digués: *A Crimea, minyons*, etc., etc., es una fantasia que Tanski no es va permetre. Però, posat a fer, se l'hauria pogut autoritzar i, així, per bé que rodolant una mica més avall pel pendent de la llegenda, hauria acabat d'arrodonir, donant-li un fons encara més imaginari que la figura, l'estampa, que l'absurd no vindria sinó a fer més expressiva, d'aquest general europeu que el general Prim hauria pogut ser, que en certa manera ja fou.

Josep SOLANES

Retrat de Ramon CASAS

LA NAU CRETENCA

Feia molta estona que, mig endormicat, somniava que era bressolat pel vent dalt de la branca més alta d'un arbre. M'abandonava voluptuosament a aquesta sensació i a la carícia del vent que em besava, quan la insistència de la sensació de balanceig s'insinuà en la meva ment mig embotornada, espavilant-me de cop i volta i fent-me comprendre que el gronxament no era somniat, sinó real. Al mateix temps, una remor confusa de veus i d'aigües i uns espetecs regulars, com d'una roba que s'espolsa, passaren del meu jo inconscient al conscient i foren prou per a fer-me adonar que no somniava.

El primer que vaig veure en obrir els ulls fou una cosa blanca que es movia violentament. Aquesta cosa blanca es retallava damunt d'un cel grisenc, com de punta de dia. Tot d'una vaig comprende que era una vela fluixa que el vent inconstant i feble feia bategar. El gronxament era real; ben bé com el que se sent damunt d'una embarcació mitjana. Alçant el cap, vaig veure que estava ajaçat al damunt d'unes flassades de llana i que estava cobert per un altra flassada, en un espai molt reduït limitat a un costat per un embà de fusta i a l'altre per una pila de cordatge. Part damunt de l'embà s'enlairava el pal que sostenia la vela. A l'altra banda de les cordes, s'albiraven les esquenes i els caps de dos homes, coberts amb mantells grisos, que enraonaven reposadament, en veu baixa. Afinant l'orella i acostant-me més a les cordes, vaig copsar la conversa següent:

—Ja n'hi ha ben bé prou, us ho repeteixo —deia l'un—. Ara, el que cal és girar cua i deixar aquesta empresa que no ens durà ni pena ni glòria.

—No —respongué l'altre, que semblava més corpulent i més vell—. Jo tinc fe en el que em va contar l'egipci. A la quarta lluna, em digué. I tot just si fa mitja lluna que naveguem!

—Jo no me'ls he cregut mai aquests egipcis mentiders. I a ell, qui li ho contà?

—Ningú. Ell mateix hi anà, en un vaixell tartessi que el recollí quan ja anava a ofegar-se, després d'un naufragi més enllà de les columnes d'Herakles. I veus aquest braçalet, amb el signe d'Atlant? Ell mateix diu que el va arrabassar als sacerdots de l'Atlàntida, i diu que és fet amb or de les muntanyes del Sol.

—I com va tornar, l'egipci?

—Això no m'ho digué mai. Només sé que, arran del seu viatge, entrà com a novici al gran temple d'Ammon a Karnak. Fou allà que m'ho contà, a les ribes del Nil, quan ja era sacerdot i anava amb la testa rapada i vestia la túnica blanca. Mentre m'ho contava, els seus ulls esguardaven sense veure cap a Ponent. Després va callar i va restar pensívol bella estona, mentre jo meditava les seves paraules.

—Bah! Tot això són cabòries! Jo, el que sé, és que ara seria a Knosos, veient com els joves valents salten per damunt dels braus de banyes poderoses, o seguint alguna processó de sacerdotesses de la Gran Mare, de sines nues i turgents, o bé en els camps del pare, cantant amb els segadors la cançó del blat madur... Avi, per què m'heu fet venir?

—Precisament perquè ets el fill del teu pare. Tu i ningú més és qui m'havia d'acompanyar en el meu viatge, i és per a tu sol que vull tota la glòria de la meva descoberta. Hem de seguir navegant. El mar, el

nostre vell amic, no ens ha d'espantar... I el nostre port és a Ponent, no a Llevant.

El qui havia parlat darrer es va alçar i es va girar cap a mi. Era un home bru, majestuós, d'arrissada cabellera grisenca, mateix que la gran barba que li cobria el pit. Anava tot embolcallat en un gran mantell gris. El jove que seia al seu costat també es va alçar treient-se el mantell, i es va girar. Vaig poder veure que era jovenissim i molt bell. El cabell li queia en rínxols i tirabuixons negres entorn del coll. Per tot vestit duia un cinyell estretíssim que li feia una cintura de vespa i que sostenia una mena de calces curtes i cenyides. Als braços i als turmells duia anelles de metall i del cap li sortien tres plomes roges. Immediatament vaig pensar en el "Príncep de les flors" del fresc del palau de Knosos. Era talment ell, vivent i que parlava i que em mirava. El vell, en veure que jo ja era despert, em digué:

—Tu, desperta els altres i posa'ls a remar. Sembla que avui el vent trigarà a alçar-se.

Per tot el que havia sentit, vaig comprendre que aquesta vegada em trobava en un lloc ben estrany. Aquella nau i aquells homes eren cretencs, i semblava que s'havien embarcat en una empresa terrible i atzarosa. I jo mateix era un cretenc d'estreta cintura, un fill de l'illa de les cent ciutats, un prehel.lènic de pell bruna i de membres àgils i nerviosos. La maravellosa poesia de la situació em colpí totalment —tot tan real, tan indubtable— que un calfred de joia i de basarda alhora em travessà. Oh déus! Allà era jo, en un vaixell que hauria escaigut a un poema homèric, entre homes de quatre mil anys enrera, que mai no sabrien ni sospitarien que un dia existirien sobre la terra unes coses que es dirien ciència, i progrès, i mecànica... I em vaig alçar, ben serè i joiós, i vaig respondre al vell:

—Un obeeixo, senyor.

I, girant-me, vaig veure tota la coberta de popa plena d'homes adormits, recolzats a les piles de cordes o ajeguts per terra amb el cap reposant damunt dels braços creuats. Amb el peu els vaig anar despertant, un per un (en vaig comptar vint-i-vuit) i els vaig assenyalar els rems. Un saber nàutic antiquíssim i inconegut s'havia desvetllat en mi, que donava ordres i dirigia la nau com si sempre no hagués fet.

Car jo era el pilot.

Navegàrem dos dies amb vent intermitent i mar bonança. Al matí del tercer, el guaita que sempre teníem a proa s'alçà i cridà: "Les columnes d'Herakles!" Tots atalaiàrem cap a proa. Lluny, molt lluny, s'albiraven dues masses irreals i grisenques, molt pròximes, que semblaven surar damunt la blavor calitjosa. Al vespre les teníem a banda i banda i creuàvem el freu sense novetat. El patró féu sacrificis als déus i cremà encens en honor d'Herakles amb els palmells alçats cap a Orient. Després invocà la protecció de la Gran Mare per a la resta del viatge.

A la tarda ens acostàrem a terra per tal de proveir-nos d'aigua. El país que abordàrem era desert. Després d'omplir les bótes en una font que trobàrem i d'agafar algunes fruites, retornàrem al vaixell. Amb aigua a bastament i amb les nostres reserves de blat gairebé intactes, penetràrem en l'Oceà ignot.

El nostre patró, inflexible, assenyalava sempre cap a Ponent. Aviat perdérem de vista la terra ferma d'Hespèria. Grans onades verdoses ens envoltaven i enormes ocells d'ales rígides feien cercles damunt nostre, mentre els remers seguien amb esguard esporuguit llur vol majestuós. A les nits, les aigües tenien lluïssors estranyes i el vaixell cruixia i gemegava con una criatura vivent, mentre grans ombres d'ocells creuaven silenciosament el cel fosc, on gairebé no lluïen les estrelles. Els homes, plens de basarda, enyoraven Knosos —car tots érem de Knosos— i contaven velles històries de naus egípcies desaparegudes més enllà de les Columnes. De tant en tant, algun home remugava en veu baixa contra la follia i l'entestament del patró, i aleshores tots els altres callaven amb por, tement la seva ira, car era un home molt poderós a la seva terra.

Ell, però, no semblava gens capficat i s'embrancava sovint en converses misterioses amb el seu nét, tots dos asseguts a proa, mentre li assenyalava amb el dit cap a Ponent. Alguna vegada els havia vist tractant de desxifrar els estranys caràcters del braçalet d'or que el vell amagava curosament sota el seu mantell.

—Escolta —deia el vell— escolta el que diuen aquests signes màgics—. I llegia lentament: "Au da Eria Eguzkiaren argia amatuten dana". I afegia: —Comprenc les lletres, però no pas les paraules.

I rellegia les frases misterioses una i una altra volta fins que, amb un gest d'impaciència, es tornava a amagar el braçalet sota el mantell. Això es repetí tantes vegades, en el transcurs del nostre viatge, que les frases incomprensibles restaren gravades pregonament en la meva memòria, i de vegades les repetia sense adonar-me'n.

Per fi arribà el que jo temia des de feia dies. L'aigua s'acabava. Li ho vaig dir al patró i per primera vegada em semblà veure'l preocupat.

—No pot faltar gaire —em digué, movent el cap— si els meus càlculs no s'erren. Cal racionar l'aigua des d'ara. Digues als homes, però, que aviat arribarem. No pot faltar gaire.

A la nit, a l'hora del nostre magre sopar, vaig donar a cada home la seva curta ració d'aigua. Tots la rebereu amb cares ombrívoles i sense dir res. El patró se n'adonà i vingué cap a nosaltres, somrient.

—Comprenc el que penseu, valents —ens digué amb expressió joiosa—. Me'n faig càrrec, però això serà per pocs dies. Hi estem arribant.

—A la Mort, arribem —féu un dels homes, foscament, mentre el seu esguard lluïa tèrbol i sinistre—. A Ponent no hi ha res més que la fi del món i les grans cataractes de l'Oceà, per on ens estimbarem amb la nostra nau. Maleït el dia que us vaig escoltar i maleït el dia que vaig deixar les platges de la nostra Creta per anar a l'encalç de les riqueses que ens prometéreu! Com si ja no en tingués prou, per viure jo i la meva muller, amb el peix que agafava cada dia. I em vaig deixar entabanar per vós!...

Un murmuri sord d'aprovació i d'amenaça s'alçà entre els altres homes. Jo em vaig sentir inquiet. Veritablement, aquell cercle d'homes bruns, magres i musculats, quasi nus, amb anelles a les orelles, d'ulls ardents i profunds, feia esporuguir... Però alesho-res el patró s'alçà en tota la seva alçària —mai no m'havia semblat tan majestuós— i ens parlà així:

—Per la sagrada força de la destral i pel doble pilar venerable! Pel si etern de la Gran Mare i per les banyes poderoses del Minotaure! (Un calfred de basarda recorregué els mariners en sentir aquestes terribles invocacions). Qui, sinó jo —i vosaltres, ho sabeu— ha fet a Creta allò que semblava impossible? Qui arrabassà els cedres mil·lenaris del Líban perquè els nostres mestres d'aixa en fessin ràpides naus de quilla balmada? Qui penetrà de nit en el port enemic de Biblos per destruir-hi tota la flota fenícia, que s'hi era arrecerada? Qui és que ha vist amb els ulls mortals i n'ha retornat viu, el país misteriós de les muntanyes de la Lluna, on viuen uns homes negres i petits que s'alimenten d'insectes i de mel? I qui, sinó jo, ha navegat per mars no fressades i ha comerciat amb pobles bàrbars als quals ningú no gosava acostar-se? Doncs, ara, per què teniu por? Us duc a la meva empresa més gran i a vosaltres us sap greu d'ésser-hi, com si no sabéssiu que tinc l'ajuda de la Gran Mare i que tots els auspicis em són favorables. Us duc.

En aquell moment el guaita llançà un xiscle agut:

—Terra!

El patró abaixà lentament el braç que havia estès cap a Ponent, i prosseguí:

—Ai, homes de Creta! La vostra fe és vincladissa i frèvola com un bri d'herba. Demà beureu tota l'aigua que voldreu.

I, embolcallant-se amb el seu gran mantell gris, retornà a proa amb el seu jove company.

La línia, imperceptible quasi, boirosa i

grisenca, anava sorgint del mar i no passà gaire temps que fou una terra, amb detalls claramente perceptibles, muntanyes i boscos. Podia ésser una gran illa o formar part d'un continent més vast. Però era una terra.

Quan, a hora foscant del dia següent, desembarcàrem en una platja desèrta limitada al fons per una selva impenetrable, els homes corregueren a cercar aigua. Aviat en trobaren, en un rierol que sortia de la selva veïna, i se n'assaciaren. El patró manà varar la nau per passar la nit a terra ferma. Després es girà cap a nosaltres i digué:

—Fa poc més de quatre llunes que naveguem, sempre proa a Ponent. Aquesta terra que petgem ha d'ésser, doncs, el regne d'Atlant, la terra Atlàntida. Som els primers cretencs que hi arriben, i el seu rei estarà content de conèixer-nos, car li portem riqueses i amistat, a canvi de les quals ell ens donarà amistat i riqueses. Aquesta, ja ho sabeu, és la llei del nostre poble, benvolguda dels déus.

Passàrem dos dies a la platja deserta, refent-nos i carregant la nau de fruites saboroses que, encara que ens eren desconegudes, tenien molt bon tast i ens semblaren mengívoles. Al tercer dia, remuntàrem amb la nau cap al nord.

Navegàrem costejant tres dies més. Sempre la mateixa riba, sempre la mateixa selva. De nit, ulls brillants ens sotjaven des de la platja i sentíem estranys esgarips, com d'infants folls. De dia, vèiem ocells meravellosos, de colors virolades, que volaven entre els arbres. El segon matí, un dels nostres homes, en abocar-se massa a la borda tractant de pescar, fou arrabassat per un peix monstruós, que li aferrà un braç.

Al quart dia, en tombar un promontori, aparegué davant nostre una ciutat. Resplendia al sol amb mil cúpules daurades i de centenars de temples s'enlairaven les fumarelles dels sacrificis. Un gran port de marbre blanc arrecerava navilis de veles blaves i d'estranyes formes.

El nostre hi entrà, amb bon vent de popa. Recolzats a les bordes, tots miràvem meravellats. Des dels vaixells immòbils, uns homes de cabells daurats ens tornaven l'esguard. La nostra nau cercà un lloc per atracar, davant d'una gran plaça al fons de la qual s'alçava una enorme estàtua de pedra negra que representava, sens dubte, el Déu del Mar.

La nova de la nostra arribada es devia haver estès pel port com un llampec. Els homes mig nus que descarregaven vaixells, els soldats d'armadura àuria que feien guàrdia i els vailets que corrien entre les piles de mercaderia, tots s'adreçaven cap a l'indret on la nostra nau atracava. En saltar a terra, ens trobàrem voltats d'homes rossos, alts i ben plantats, que ens esguardaven silenciosament, quasi recelosament. En colla i amb els palmells enlaire en signe d'amistat, avançàrem cap al temple que es veia darrera de l'estàtua. La gent s'apartava al nostre pas, obrint-nos un camí que es tornava a tancar totseguit, mentre tot al voltant sentíem murmuris i comentaris en una llengua estranya. A mig camí del temple, un grup d'homes rossos, alts, majestuosos, coberts amb grans mantells de color blau, ens barrà el pas. El nostre patró els saludà i els digué que érem navegants de Creta i que veníem en so de pau a comerciar amb llur país il·lustre. Ells mogueren el cap i el qui anava al davant alçà el braç i assenyalà cap a Orient. Aleshores dos dels nostres homes, a un senyal del patró, s'avançaren duent amb gran esforç un enorme cistell de vímet, d'on començaren a treure peces de la nostra delicada terrissa cretenca amb dibuixos de peixos, d'ocells i de flors, objectes d'ivori d'Egipte, belles espases de bronze cisellades pels millors artífexs de Faistos, pots amb espècies que havíem comprat a les caravanes d'Aràbia, mostres del preciós silfió de la Cirenaica, filigranes d'or i vidres treballats amb el motiu del peix volador, meravellosos vasos d'esteatita amb relleus representant escenes de caça, de pesca i de treball, cerimònies del culte o les nostres belles curses de braus d'afilades banyes, que els efebus agafen per saltar-los per damunt. També tragueren estatuetes de porcellana finíssima, que representaven sacerdotesses de

la Gran Mare amb serps entortolligades entorn dels braços estesos i de les sines blanques, i, per últim, valuosos jocs d'escacs tets totalment de matèries precioses. Tot ho estengueren davant del grup d'homes rossos, que s'ho miraven imperturbables i sense dir un mot. Però quan semblà que ja no restaven més coses dins la cistella, l'home que havia assenyalat cap al mar es girà i assenyalà cap a l'estàtua de pedra negra. En veure que nosaltres no el compreníem, féu senyal amb la mà que el seguíssim, car els seus companys retornaven ja cap al lloc d'on semblaven haver vingut. Abans, però, ordenà a la multitud, amb un gest imperatiu, que s'apartessin, i semblà prohibir-los que toquessin les nostres mercaderies, envers les quals alguns, atrevits, ja allargaven les mans. Tots l'obeïren respectuosament i s'allunyaren unes passes de nosaltres.

El patró, però, féu quedar dos homes a custodiar les mercaderies, i la resta seguírem els homes rossos dels mantells blaus. Evidentement, ens menaven al temple amagat al darrera l'estàtua. Aviat hi fórem. Era un edifici quadrat, massís, de grans carreus de granit grisenc i amb una columnata de pòrfir en avinguda a banda i banda de l'entrada. Per la porta quadrada del temple s'entrellucava una penombra blavosa. Entràrem. Dins, la llum tenia una estranya suavitat blava, com la d'una fondària marina. No es veia cap sistema d'il.luminació, però tot era amarat per aquella estranya resplendor atzurada. Grans columnes blavisses es perdien en la fosca del sostre. El trespol, polit, tenia una lluïssor apagada d'aigua nocturna. D'un recó invisible venia una borinor de veus que salmodiaven monòtament, i l'aire era ple d'una olor acre d'encens. I aleshores comprenguérem que els homes que ens menaven eren els sacerdots d'un déu ignot.

Després de caminar un centenar de passos, arribàrem al fons del temple. Allà, damunt d'un mur enorme que es perdia en la fosca a banda i banda, es veien esculpits uns relleus gegantins que semblaven irradiar una llum pròpia, una fosforescència blavosa. Eren relleus d'homes i de bésties, de guerrers i de déus, de monstres i de quimeres. Els homes tenien un estrany aire de família amb els nostres guies, i comprenguérem que al mur era representada la història de llur poble, amb els seus déus i les seves dinasties.

El cap dels sacerdots ens assenyalà al cantó esquerre del relleu. Homes, gegants i déus lluitaven aferrissadament amb monstres paorosos i els precipitaven a un abisme insondable, a un mar sense fons. Més ençà, el qui semblava ésser un cabdill o un rei, donava ordres a una assemblea de guerrers, que l'escoltaven prosternats. Al costat mateix, una altra assemblea, però d'éssers divins, retia homenatge al qui reconeguérem com el déu de l'entrada del temple. Aquest déu, tot sol, coronava després el cabdill de l'escena anterior. Venien ara unes escenes animades, atrafegades, plenes de vida. Corrues d'esclaus arrossegaven i empenyien grans blocs de pedra; mentre els mercaders desembarcaven grans farcells de llurs navilis. Immediatament es veia estesa tota una gran ciutat. Quasi sense transició, es passava a escenes de guerra i de carnatge, en les quals homes rossos lluitaven amb homes de nas ganxut, coberts de plomes. Després venien escenes de victòria i de pau, presidides per la imatge del déu. I ací s'acabaven els relleus, perquè el que restava a la dreta del mur era cobert per un enorme vel. Però tot d'una el sacerdot que ens havia mostrat els relleus agafà el nostre patró pel braç, el dugué al costat dret del mur i, estirant una corda invisible, corregué el vel que cobria la resta de les escenes. Aleshores assenyalà imperiosament amb el dit. I què veiérem, oh déus? Doncs nosaltres mateixos, sí; nosaltres mateixos, amb el nostre atuell cretenc, oferint les nostres mercaderies als homes rossos! Teníem davant dels ulls, esculpida en pedra —des de quan?— l'escena que havíem viscut pocs moments abans. Els homes rossos, en el relleu, quasi ens envoltaven del tot i ens esguardaven amb posat greu i solemnial. Alguns semblaven aclaparats com pel pes d'un terrible descobriment.

Immediatament el cap dels sacerdots as-

senyalà a la dreta d'aquella escena, quasi a l'indret mateix on el mur es perdia en la fosca. Forçant l'esguard, ens semblà distingir escenes espantoses. Tota una gran ciutat s'esfondrava i el mar, enfurit, saltava per damunt dels niells i ho envaïa tot. Una línia de guerrers oposava inútilment els escuts a les ones embravides. Rostres amb ganyotes tràgiques jeien estesos per terra i dones amb criatures al pit fugien espaordides... Després, no res... la fosca del mur...

Aleshores el sacerdot ens mirà i per un instant lluí en les seves pupil.les un llampec de còlera terrible. Alçant els dos braços enlaire, com si invoqués un ésser invisible, cridà amb una veu de desesperació: "Itxasoko Jauna!" I tots els altres sacerdots repetiren, amb accents tràgics: "Itxasoko Jauna. Itxasoko Jauna!", mentre es retorçaven les mans o es colpejaven el pit. Després, novament serè, ens assenyalà la porta del temple. Tots nosaltres, espaordits, ens aplegàrem entorn del patró. Aquest digué, en veu baixa, com per a ell mateix:

—Som l'instrument del Destí... Amb nosaltres es compleix una profecia. Hem vingut per assenyalar la fi de llur poble...

Sense dir un mot i amb el cap jup, anàrem tots devers la sortida. Vorejàrem l'estàtua, travessàrem la gran plaça, que trobàrem totalment deserta i, amb els dos homes que s'havien quedat amb les mercaderies i que no comprenien res del que passava, retornàrem a corre-cuita a la nau. El cel s'havia enfosquit i al lluny tronava sordament. El mar tenia una lluïssor opaca, com de plom, i un xarbotar sinistre. La seva mateixa calma oliosa era de mal averany. No bufava ni un alè de vent i haguérem de desatracar a força de rems. Aquests, en entrar a l'aigua, féren un xipolleig sord que, sense saber perquè, ens donà a tots un calfred. El patró ens assenyalà la boca del port. Estava cellajunt, ombrívol, i ni un mot no li sortí del clos de les dents. Vaig mirar la ciutat. Les cúpules d'or ja no lluïen, però les fumarel.les dels temples encara pujaven verticalment cap al cel gris. No es veia ningú, ni a la plaça ni a les naus. Semblava una ciutat morta. "Si no és morta —vaig pensar— és condemnada a mort".

Als pocs moments vàrem vorejar el promontori i la ciutat es perdé de vista.

Aleshores em vaig despertar.

Antoni RIBERA

NOTA DE L'AUTOR.—Mot temps després d'haver deixat escrit aquest somni, vaig saber per casualitat que els mots gravats al braçalet que duia el patró de la nau cretenca i també els que pronuncià el sacerdot davant del relleu del temple, podien ésser interpretats amb l'ajuda d'una llengua antiquíssima, però avui encara vivent: el basc. Una persona amiga en donà la grafia correcta d'aquests mots i llur traducció aproximada, que és la següent: al braçalet deia "Aquest és el poble on la llum del sol s'apaga (o declina)" i el sacerdot cridà "Oh Senyor del Mar!" Deixo als investigadors i especialistes que treguin les conclusions que els semblin d'aquest fets. Jo em limito només a assenyalar-los tot reconeixent, però, que obren horitzons amplíssims a l'estudi d' un passat remot i misteriós.

GERRI DE LA SAL

Temps era temps hi havia un vell ermità dels Pirineus, tan vell, tan vell, que aneu a saber quan havia nascut. Tenia una barba blanca, llarga fins als genolls.

Una nit d'estiu el vell dormia a l'entrada de la seva cova. I mentre dormia, vingué una cuca blanca, se li enfilà cames amunt, fins a la barba, i deixà en la tofa de pèls blancs un ouet blanc, com una perleta diminuta.

Quan començava a clarejar el vell es mogué i l'ouet rodolà i anà a caure en un tou d'herba, prop d'una maduixera.

Sortí el sol, i amb l'escalforeta l'ou diminut s'obrí i va sortir-ne una nineta com una flor de farigola.

Era blanca i lila i transparent com un insecte bonic de la muntanya.

Una mata de romaní florit donà a la nineta una gota de mel, i amb allò cresqué prou per a arribar a les maduixeres i menjar-se una maduixa. En un moment es féu tan gran que ja gairebé treia el cap per damunt de l'herba. Anà menjant maduixes i dansant al sol; i creixent, creixent, fins que ja fou alta com una mata de boix. I

Aleshores el vell ermità obrí els ulls i veié la noieta saltironant al seu davant.

—Gerri! —cridà.

La nina arrencà a correr muntanya avall. I tot corrent anava cridant als ocells, i a les flors, i a les abelles:

—Sóc Gerri! Sóc Gerri!

Un pastor la sentí i es posà a seguir-la.

Gerri corria, corria muntanya avall, i s'anava fent més blanca, blanca que enlluernava, i els seus cabells semblaven un núvol lila, i la seva veu era com un doll d'aigua.

Un doll d'aigua, un doll d'aigua...

Allà baix, cantava l'aigua de la font.

I Gerri s'hi aturava, alçant els braços.

De primer, perdé la veu; i la font fou més sonora.

Després els seus cabells s'envolaren com un núvol i ombrejaren de violeta l'aigua que s'enclotava.

Després, a poc a poc, Gerri entrà a la font. A poc a poc, la seva blancor irisada anà fonent-se en el doll, primer els peus, a l'últim les mans alçades.

El pastor arribà i no trobà ningú. Només l'aigua cantava: "Gerri! Gerri!" Les vores del rierol que s'escorria de la deu eren empolsinades de blanc.

El pastor tenia set, després de tan córrer. S'acostà al raig de la font i volgué beure. L'aigua era salada.

Eulàlia ROMANI

ORIGENS

(Dos fragments)

"De quina matèria ets feta? Cap a tu
totes les ombres vénen."
Mar blava, lliri blau, devers les ones
els cérvols del matí per les muntanyes
davallen tots glaçats. El teu secret.
Res més que el teu secret.
On ets? Et cerca
la meva mà ferida. Un lliri blanc,
mar blanca, pura, resquill, llima,
vaixell de sorra, castells d'aigua neta.
Oh, lliri meu! Llunyanes, les boscúries
planegen en el camp. No ho sé. Res més.
Secret ombrívol, llima de remolcs
en cerca prop de tu. A les muntanyes,
el mateix gel de sempre fa costums
de vares blanques. Terra de llum. On ets?
Les mans et cerquen. Et palpen els meus ulls.
Els meus sentits, els meus secrets, et cerquen,
palpen, trien. El casc prop de la barca
renova vells combats de peixos lleus.
Una mirada. On ets? Equips de fauna
poblen els meus records. Secretament
encises... On ets, llaç, llima, arena?
Unes mans pures davallen del cel blanc,
lliri de llum, i et fan desfici les mirades
del meu record que et cerca en els penyals.
Déu obre les esperances
del temps
en dos braços de cendra,
i l'infant puja les escales de la boira
cap a Ningú,
cap a l'absència dels seus somnis.
útils de llum.
Escala de costum, costum de somni.
Viure com sempre, eternament,
no sé si cendra o molsa o vida nova,
nul fill d'Adam.

Ramon XIRAU

JOSEP IXART

1

Aquest any es compleix el primer centenari de la naixença de Josep Ixart. Avui que, gràcies a la faramalla dirigida i al marasme natural passen per alt o es cobreixen de silenci tants fets, el record d'algunes figures de la Renaixença les quals la flanquejaren decisivament, sempre una mica a l'ombra dels grans creadors, ha restat quasi completament obscurit. Josep Ixart és una d'aquestes figures.

La síntesi de la seva personalitat és evocada fàcilment, massa fàcilment, només de dir quelcom de la seva relació amb personalitats com Oller, Guimerà, Maragall i Rusiñol: Oller, que l'anomenava germà de l'ànima, Guimerà que s'hi aconsellava, Rusiñol que el pintà en un retrat ambiciós sobre un fons dramàtic i Maragall que, un any després de perdre'l, el plorà encara vivament, un diumenge de maig a migdia, de cara a Barcelona.

Ixart, lúcid i sentimental alhora, ocupà el seu lloc amb naturalitat i amb admirable empenta. La fatal presumpció de la mort li marcà, encara que fos inconscientment, el fons del caràcter, on l'escepticisme i la manca de voluntat tendien a justificar l'abandó a què es lliurava de tant en tant, la lassitud que, entre rauxes d'energia, l'envaïa. Situat entre homes més forts, més creadors, de vida més lenta i llarga, comunicà la seva passió i es féu admirar i estimar perquè influïa profundament.

L'hora era bona. Darrer quart del segle! Pujaven a la plena saó les augustes prometences mal revelades o inconscients que s'havien anat escampant al llarg de la centúria. Ja alguns començaven a saber què duien entre mans i els començava a fer por. L'edat de les elegies sobre una antiga pàtria, entrava en el període crític. Calia d'un moment a l'altre prendre posicions, no sobre un passat ni a l'aguait d'uns ideals, sinó a la plena llum del xoc al carrer. Es pot dir que tota la sang estava a la vista. Corrien els primers infants que un dia anirien a l'exili.

Ja no era possible recórrer a qualsevol sagrada ingenuïtat a l'espera d'un miracle. Car Heine havia substituït el romancer, i els Jocs Florals eren, segons frase d'Ixart, "*única columna que resta solitària entre els enderrocs de tot lo que estimava i volia Barcelona allà pels anys de* 1859". Era una hora en la qual calia decidir-se i àdhuc la indecisió era una posició difícil de defensar. La generació dels Bartrina, Sardà, Mestres i Ixart, s'acomiadava del vell instrumental de la Renaixença. L'empenta política, netament definida, del catalanisme, anava plantejant en termes de literatura nacional tots els problemes que havien resolt els capdavanters en els termes d'un regionalisme sentimental. Però el fons era el mateix, car al nostre país tot comença amb versos, com a França amb cançons.

Tant si se n'adonaven com no, des de llurs despatxos d'advocat i des de les redaccions literàries, Ixart i els seus amics de L'Avenç assistien als preparatius més revolucionaris que es podien imaginar, perquè tant si volien com no, les conseqüències de la Renaixença farien saltar violentament tota l'estructura política espanyola de la Restauració.

Molts d'ells, però, moriren joves, a mig fer, turmentats. El mateix Maragall, amb tota la seva llum, amb la visió que l'exaltava, ¿no és un geni trencat, més amenaçat que amenaçador, més admirador de la força que fort i fatalment separat ja dels corrents de la terra i del foc i de l'aire del seu temps? ¿No és més, Maragall, un arrossegat per un destí col·lectiu que el guiador o l'avançat d'aquest destí? Cap d'ells no comprengué realment quina tragèdia interpretava, tan real.

2

Josep Ixart i Moragas nasqué a Tarragona, el dia deu de setembre de mil vuitcents cinquanta-dos. Era cosí germà, per les dues bandes, de Narcís Oller, que tenia sis anys més que ell, i del que fou President de la primera República Espanyola, Estanislau Figueres. El seu oncle, Josep de Moragas i de Tavern, posseïa un famós despatx d'advocat. El seu germà Ramon morí abans que ell, en plena joventut, després d'haver viscut junts una temporada a Barcelona.

Durant la seva vida, massa breu, Ixart no viatjà gaire. Estigué, però, a Madrid i a París. A Madrid hi anà per al servei militar i encara que, segons ell deia, només es posà l'uniforme una vegada, hi va estar prop de mig any. De l'estada a París en féu una sèrie d'articles per a "La Renaixença" sota el títol general de *Les arts en l'exposició de París*, signats O. Y., perquè Oller, a qui ell acompanyava en el viatge, col.laborà en aquests treballs. De Narcís Oller tenim inèdit un relat molt directe del viatge a París amb el seu cosí, que tingué lloc a la primavera del 86, quan Ixart tenia, doncs, trenta-quatre anys i era un home de conversa cultíssima i aguda que encantà tot seguit el primer personatge que conegueren en arribar, la comtessa de Pardo Bazán, la qual els presentà a algunes destacades personalitats. Ells visitaren pel seu compte Zola i conegueren, a més, Maupassant, Huymans, Edmond de Goncourt i Moréas.

Una altra de les seves estades fora del seu ambient fou, cap a les darreries de la seva vida, al balneari d'Eaux-Bonnes, on féu coneixença amb un món postís i malalt i des d'on escriví als seus amics i a Narcís Oller, cartes i impressions. (D'aquestes la que titulà *La cambra blanca* és un text ben genuí: [Pág. 103 d'Obres Catalanes]).

A Eaux-Bonnes es trobà amb un paisatge ben diferent del seu, el camp de Tarragona, associat amb les seves viles i ciutats a la infantesa. Però ell, abans que tot, era fill de les capitals i l'enyorança de Barcelona, de la Rambla il.luminada, com diu en la "Lletra a Angel Guimerà", en vers:

Quan vaig caminant
altres espectacles — tinc al meu davant:
de tot Barcelona — l'alegre brogit
janals en renglera — la Rambla a la nit...

li entristia àdhuc les diades que passava a fora, de vegades per a complaure a la família, o, sobretot cap a la fi de la seva vida, per a reposar, i això li entorpí al guariment.

Visità per primer cop Barcelona quan tenia catorze anys. Narcís Oller l'acompanyà per la ciutat. Hi tornà dos anys després i es quedà a seguir-hi la carrera de Dret. Tarragona no fou, però, oblidada. El despatx que obrí en acabar la carrera durà poc: el seu do d'escriptor era massa evident. Començà aleshores el període de la seva vida que, centrat a Barcelona i dins el món literari i artístic, havia de durar només quinze anys.

A la mateixa època en què intimà amb Narcís Oller escriví ja, en col.laboració amb ell, o tot sol, de vegades aprofitant les vacances d'estiu que passaven junts, febrosos treballs en vers i en prosa. De tot el que escriví en aquella època va permetre que se'n publiqués molt poca cosa: hi havia versos, teatre, paròdies i crítica. Escrivia en català i aconsellà decisivament al seu cosí que també ho fes: quan aquest hi excel·lí esplendorosament, Ixart es va adonar que no el podia seguir. Però la seva personalitat anà imposant-se. Anys intensos de treball el convertirien en un dels crítics més destacats. Quan es distingí més, fou a l'època de l'Exposició de Barcelona. La seva abundosa producció castellana fou la que li donà més fama, sobretot els volums de *El año pasado*, que era com una biblioteca feta per un home sol i posada sempre al dia, i posteriorment *El arte escénico*, una veritable enciclopèdia.

Fou acadèmic i president de l'Ateneu Barcelonès. Als Jocs de 1879 obtingué un pre-

mi de crítica per un estudi magistral titulat *Lo teatre català*, i fou secretari del certamen sis anys després. Publicà famosos estudis sobre Oller i Guimerà i sostingué una polèmica ressonant amb Frederic Soler sobre el actors i el teatre. Els seus articles als diaris i revistes més prestigiosos revelaven la seva inquietud intel·lectual que el dugué a donar la primera notícia sòlida sobre Ibsen, l'any 1892, i amb el to, d'una banda polèmic i de l'altra profundament crític, tot i que reconeix que només ha llegit dos drames: *Espectres* i *Casa de nina*. (És característica la força quasi pamfletària amb què arrenca aquesta peça brillant de la nostra crítica literària: [Obres Cat. Pàg. 192]).

(Però després examina l'obra, sempre des de diversos angles, sense partit pres, dins la línia més pura de la gran crítica de cada època: [Obres Cat. Pàg. 197]).

Mentrestant, enmig de la vida intensa de treball i de tribuna que duia a Barcelona, escrivia durant breus estades al camp els seus *Quadros en prosa* on abocava tota la seva amarga decepció i el seu avorriment del provincianisme (com en aquest titulat *De nit* [O. Cat. Pàg. 88]).

La tuberculosi el va anar treballant per dins. Això té relació amb la seva tristesa, amb el somriure que els seus amics li remarcaven, i amb la lucidesa il·lustre del seu pensament. El turment de l'afonia ennegrí els seus ulls, li doblegà la boca. Aleshores estimava més i més l'ideal de les coses, dels homes i dels sentiments i veia més clares, endinsant-s'hi, les realitats. Pesava al damunt seu el tedi, un mal indefinible i ofensiu. La vida s'afanyava a acomplir els seus deures amb ell, amb càrrecs i honors, i se li obrien les pàgines més angustes de tot arreu. Fou una carrera contra la mort i contra el seu geni: l'una cosa, però, era responsable de l'altra.

De l'època de la seva mort, que ja es veia venir, hi ha el testimoni excepcional de Narcís Oller, en un capítol inèdit dedicat en bona part al trist esdeveniment. No s'està, però, el novel·lista de registrar dos fets, encara que precedeixen en poc temps la fi d'Ixart i que històricament tenen una estranya relació: són els primers atemptats a Barcelona, el d'en Pallàs contra Martínez Campos i el d'en Salvador al Liceu.

3

Els escrits d'Ixart no formen un conjunt homogeni: els separa fonamentalment el bilingüisme. Aquesta separació és més transcendental del que es podria creure a cop d'ull. Hi ha en primer lloc una divisió dels temes molt significativa. En general les obres de creació o les que més s'hi acosten, d'aparença més subjectiva, més efusiva i més íntima, són escrites en català, començant, naturalment, pels versos, així com determinats pròlegs, discursos i crítiques, i sobretot les narracions. En canvi veritables monuments del seu talent extraordinari, com *El año pasado* i *El arte escénico en España*, així com nombrosos estudis i algunes narracions que ell considerava més de sociòleg que d'artista, foren escrites en castellà.

Així un diccionari català enciclopèdic editat fa pocs anys despatxa Ixart amb les següents paraules: "Literat i crític n. i. m. a Tarragona. Escriví principalment en castellà, però s'interessà també profundament pel moviment renaixentista català i va col·laborar-hi amb intel·ligència".

La posició d'Ixart de cara al problema de la llengua, obeïa no sols a un instint, sinó, a més, a un cert criteri. Cal reconèixer que se li plantejava amb una gravetat quasi sense precedents des del temps del Gaiter, perquè d'altres ho tenien tot resolt escrivint versos o teatre o, fins i tot, novel·la. Ell en canvi fonamentava la seva obra en la crítica; i amb quina ambició i amb quines facultats! Procurà prendre, doncs, una actitud, reflexiva i freda, una mica al marge dels antagonismes del seu temps. En primer lloc, preocupat per la difusió de les seves obres i per la didàctica comença per deixar de banda els valors absoluts de l'idioma com a art. Seguia un instint, en això, una convicció íntima que no l'enganyava i que li feia molt mal. Sabia que certs ca-

mins vitals, els que llançaven endavant el seu il.lustre cosí, o Costa i Llobera i Emili Vilanova, li eren negats, i que ell no penetrava al fons de la vida autèntica d'un escriptor, perquè estava més interessat en els raonaments que en l'esperit màgic d'una llengua. Fins i tot el seu mitjà d'expressió podia haver estat un altre. Si utilitzava la literatura era perquè atenyia més amplament els seus objetius. En la seva preocupació estètica, comuna al grup de L'Avenç, anava com a home, en el seu afany de perfecció, molt més enllà de tot el que podia obtenir com a artista.

Diverses vegades intenta establir un guiatge clar i útil en aquesta delicada qüestió, però no ho aconsegueix. Si d'una banda proclama els drets de l'idioma vivent, comobedients a les lleis dels pobles i al que ell en diu "accents de l'ànima", de l'altra reconeix que un idioma foraster pot imposar-se perfectament als escriptors per la seva generalització i per l'adaptació a determinades necessitats de l'època. I si defensa vivament la presència de característiques de la literatura catalana ben diferenciades de les de la castellana, afirma unes pàgines més enllà que l'ús del català en la prosa és de dubtosa utilitat *si no es tracta de novelles ni quadros de costums de la terra.*

Però així lliurava la seva obra crítica, per a la qual no volia sentir vel.leitats artístiques, al castellà. La facilitat i la despersonalització convenen als seus propòsits. Al català corresponen en canvi aquelles obres que necessiten tenir una viva relació amb el llenguatge parlat, la literatura "*impregnada*", com ell ens diu, "*de l'agre del terrer*". La frase resulta encara avui, que es tornen a confondre els conceptes de pàtria i de qualitat en detriment de l'una i de l'altra i amb profit dels mediocres, dels oportunistes i dels adversaris, de gran actualitat. (Ens podríem preguntar si és gaire llunyana en el temps la simple falsificació d'un document actual, l'article que Luis Alfonso publicà a *La Epoca* contestant a un d'Ixart aparegut dins *El año pasado*, titulat *Del uso del castellano en Cataluña* en el qual aquest defensava l'ús del català en la literatura. L'article de Luis Alfonso es titula simplement *Literatura catalana*, títol que, aleshores com ara, era suficient per a aixecar la llebre àdhuc en els esperits més provincianament letàrgics. (Carta Nota 6. Pàg. 86 *Història dels meus llibres*).

(De la polèmica se'n féu ressò un personatge molt més il.lustre, Pérez Galdós, però utilitzant els mateixos arguments, la qual cosa prova que per a tirar l'aigua al propi molí àdhuc els intel.ligents utilitzen les raons més vulgars i els liberals i progressistes les més injustes. Galdós intervingué així, des de *La Prensa* de Buenos Aires. (Article de Galdòs. Op. Cit. Pág. 91.)

D'aquesta immutable lluita, Ixart no en podia treure un gran partit perquè li mancaven la ingenuïtat, la força i la fe. Escrivint en castellà seguia un corrent molt normal al seu temps, sense ocultar-hi cap idea de reserva o d'interès mesquí. Però amb tot és tan destacat el seu cas que cal pensar en un examen de la seva posició davant la Renaixença.

Ixart ja no era pròpiament un renaixent. Tenia ja una consciència crítica que el desl.liurava dels entusiasmes sentimentals. Escel·lí com a crític a analizar i a comprendre tot allò que no podia fer. Per al passat Renaixement tingué sempre un gran i devot respecte, però no es lliurà de ple a la seva continuació. Joan Sardà, que féu en forma de necrologia l'estudi més important que existeix sobre Ixart, arriba a dir que mirant-ho superficialment Ixart semblava més aviat anti o extra-catalanista, però que en el fons, per temperament hi havia d'anar a caure, i remarca, com de passada, que Ixart somniava anar-se'n a Madrid, a cercar un camp més ampli a la seva activitat i a les seves ambicions literàries. Sardà deia això a l'Ateneu la nit del 20 de desembre del 1897, en col.locar-se el retrat d'Ixart a la galeria de socis il.lustres.

Hi havia més: Ixart, que era un gran sentimental contingut, desconfiava dels sentiments del poble i del poble com a sentiment. Per a ell, en el gran espectacle del món i

de la seva vida, el poble s'havia de limitar al paper de públic i a aplaudir la realització estètica dels fets i dels sentiments que sense bellesa no es podien expressar. Observà el seu país i des de la premsa i del llibre intentà despullar la gent de la hipocresia per a trobar-los l'odi al fons. Fet el descobriment cada vegada s'inclinà més sobre el monstre. Bondadós com era però decebut amb la majoria dels éssers, es rendí a la fatalitat de l'Univers. Per això, davant l'espectacle del món que el seu sentit estètic de la vida no podia tolerar —no oblidem a Taine, que fou una de les seves més profundes admiracions—, tingué l'ànima partida entre la lírica i la crítica. Naturalment, el seu lirisme resultà nebulós, quan no era banal, còsmic i plenament subjectiu. I la seva crítica, si havia de ser, pel que fa a l'art, raonada i constructiva, fou de cara a la vida, escèptica, exigent, apesarada. No és estrany, partint d'aquí, que estimés tant el teatre, perquè de la vida estimava més aviat la representació i el teatre havia d'ésser la representació de la realitat. Un temperament artístic, doncs, amb una base simple de moral pràtica, l'obligava a prendre una posició crítica, davant les diverses formes del catalanisme, i això és el que anàvem a trobar.

Encara més: no és sols el problema de l'*idioma, que en si, si no reflectís res més*, no fóra, col.locat en aquell temps, cap problema; no és sols aquest esteticisme decadent, una mica desarrelat, de falsa aristocràcia: és que hi ha un afany del que ell en deia *nova cultura i àmplies idees*, i aquí sí que sembla trobar-se l'arrel d'una desviació de l'obra de la Reinaxença, que es repeteix a cada època amb homes diferents però en situacions semblants. Homes que abandonen el país perquè els ve petit, a la recerca d'una universalitat que es pensen tenir a l'abast de la mà només de travessar l'Ebre i de posar-se al servei d'una llengua més extensa i més reconeguda.

Aquesta mal definida preocupació per la cultura, així com el malentès de la universalitat, *retreuen la coneguda història de* l'home que amb la pretensió d'arribar a savi començava per ser distret. Ixart no era d'aquests, però se n'hi anava. La culminació d'aquesta tendència l'havia de representar Eugeni d'Ors temps a venir, i alguna altra destacada figura havia de seguir-lo per a cercar a altres ciutats la universalitat que ací semblava negarse'ls. Tot i això, precisament en aquells vint anys darrers del segle, s'havia presentat la glòria de Verdaguer, que fou, si bé fugaç entre una minoria, públicament indiscutida sempre. Guimerà i Oller triomfaven amb rotunditat. Maragall, que tot just apuntava i que per al públic era encara poc conegut, tenia Ixart al corrent de la seva obra. Ell no pogué veure, és clar, l'esclat nou-centista, del qual n'era, en realitat, una avançada. No podia preveure —encara menys— les conseqüències de la universalització de la narrativa catalana, del gir cap al naturalisme del teatre de Guimerà, del plantejament de problemes universals en la poesia de Maragall, i l'Institut després...

Però Ixart no havia envellit encara, és a dir, no s'havia solidificat; no escrivia per superposició, damunt la seva pròpia base. Com tots els que moren joves, s'estalvià les repeticions, aquelles *reiteracions* entre les quals, tanmateix, sobiraneja adés i ara l'obra cabdal. Hi ha en canvi en tot el que féu fins a la fi, l'espectacularitat del treball en marxa, amb un ritme incessant, grandiós, però en evolució. Tot ell era obert i que la seva obra catalana, més aviat menor, tingui la varietat que té i contribueixi encara a donar relleu a Ixart com a crític, és un fet que inclina a creure que el lliurament total d'Ixart a l'obra col.lectiva, no sols era possible sinó probable.

Hi ha el signe d'una època en ell, amb el seu mal i la seva grandesa.

Joan TRIADU

ELS CANTS DE TREBALL A MALLORCA

Dins el repertori general del cançoner musical popular de les terres catalanes, els cants de treball de l'illa de Mallorca —pròpiament, de treball agrícola, compreses algunes de les operacions que directament en deriven o el complement en constitueixen un gènere molt particularment caracteritzat. Aquests cants han desvetllat sovint interès, i gran admiració també, en tots els esperits una mica observadors que han sabut veure en ells quelcom més que un costum curiós i pintoresc. El primer intent d'estudi metòdic que n'ha estat fet, ja molts anys enrera, es deu a un dels més selectes artistes que Mallorca ha produït, Antoni Noguera, compositor, musicògraf i crític excel.lent, i un dels homes que més activament, amb una tenacitat de místic i un zel verament exemplar, maldà per redimir el país de les heretgies que, en el seu temps, dominaven la migrada vida musical. A darreries del segle passat i començos del present, les apetències dels melòmans balears, filisteus empedreïts, com Noguera els anomenava, recordant les càustiques diatribes que Robert Schumann adreçava als seus contemporanis del mateix taurannà, es veien llargament satisfetes amb les més insignificants òperes del repertori italià de moda, representades de tant en tant a la Ciutat de Mallorca per companyies de tercer ordre, i amb les misses de Mercadante que amb acompanyament de gran orquestra eren executades a les esglésies en diades solemnes. Antoni Noguera, bon deixeble de Felip Pedrell, lluità durant tota la seva vida per educar els seus compatricis i iniciar-los en el tast de la bona música

Seguint els consells de Pedrell, dedicà també part de les seves activitats a estudiar el repertori musical popular de Mallorca i oferí el fruit de les seves recerques en una "Memòria" sobre les cançons i les danses mallorquines que és el primer document odenat i ben establert que ha aparegut sobre aquesta matèria.

Tot i reconeixent, però el que hi ha de bo, i fins d'excel.lent, en l'estudi fet per Noguera, cal dir que no tingué tot l'abast desitjable; no, certament, per manca de visió o de capacitat de l'investigador, sinó perquè Noguera no pogué dedicar a aquesta tasca més que un temps limitat, robat a altres ocupacions, ineludibles davant les exigències del viure. Cada sortida al camp per a recollir materials significava un sacrifici, ja que Noguera emprengué aquests treballs per compte propi, sense cap ajut i sense aspirar a cap profit material. Es comprèn, doncs, que així restringit el seu esforç, no pogué reunir la quantitat de documents necessària per a estudiar la matèria a fons. Altrament, no disposant d'equip adequat per a recollir gravada la música que li calia col.leccionar, hagué d'acontentar-se anotant-la directament, sovint d'amagat, lluny del cantaire, per tal que aquest no se n'adonés i deixés de cantar, i aquestes deficiències de procediment sens dubte provocaren difícils problemes a l'hora d'estudiar els documents, ja que en aquests cants hi ha particularitats, com més endavant veurem, que impossibiliten la fidel i exacta anotació en el paper pautat si hom pretén realitzar-la al dictat. Amb tot, vull subratllar-ho encara, cal fer a l'obra de

Noguera l'acatament que indiscutiblement mereix. Amb ella fou oferta una primera informació sobre un tema singularment interessant i restà obert a posteriors investigacions un camí ben prometedor.

L'any 1921 inaugurà a Barcelona les seves activitats l'Obra del Cançoner Popular de Catalunya, projectada i generosament dotada pel senyor Rafael Patxot i Jubert dins una de les Fundacions organitzades i ateses per aquest patrici, la Fundació Concepció Rabell i Cibils, Vda. Romaguera. De bon principi l'atenció es concentrà preferentment, com era lògic, en la replega de materials. L'àrea que s'oferia a la recerca comprenia totes les terres de llengua catalana, des del Ros elló als confins del país valencià i les illes Balears. Organitzades les Missions d'investigació que havien de recórrer i explorar minuciosament aquestes terres, tot seguit en fou tramesa una a les illes, que començà a Mallorca els seus treballs i de la qual vaig formar part encarregat de la replega de documents musicals.

El repertori és abundós a les illes. En general, però, ja a l'època en què les esmentades Missions hi treballaren (1924-1933) les cançons i les danses tradicionals reculaven tímidament davant l'escomesa, cada dia més audaç, de les músiques vils, pròdigament difoses arreu gràcies als mitjans mecànics en voga. La gent vella prou recordava encara les cançons de la terra, apreses abans que els discos, la ràdio i les màquines infernals installades a les tavernes i a les sales de ball emprengues in la bàrbara invasió que fàcilment acomplia la seva obra; la gent vella, però, es resistia a cantar-les, tement els comentaris mofetes dels joves. Els joves també sabien aquelles cançons, que com totes les coses del patrimoni espiritual dels pobles. que perduren malgrat els mals embats que voldrien desarrelar-les, si no anaven jolosament, com en altre temps, de boca en boca i semblava que s'havien tornat una mica esquerpes, flotaven en l'atmosfera, amatents a lliurar-se a qui amb amorosa sol.licitud reconegués llur jerarquia; però la gent jove s'avergonyia de mostrar aquelles deixalles de l'antigor, i per als missioners no era cosa planera fer entendre per què no tenien cap interès a recollir el cuplet de moda o la destacada romança de la darrera sarsuela posada en circulació. Quant al repertori dels cants de treball, però, l'estat de coses era molt diferent. Primerament, cridava l'atenció l'abundor extraordinària d'aquests cants i llur presència en tots els indrets visitats. Hom podia creure també que en aquest repertori no hi havia promiscuïtat pertorbadora ni, pel que semblava, contaminacions: mai no es trobà un camperol que, lliurat a la seva tasca, cantés altra cosa que no fos el cant propi d'aquesta tasca, ni en cap dels cants de treball escoltats i recollits no es trobava res que fes sospitar la influència de músiques de recent importació. Així, ja en els llocs primerament visitats, aviat es pogueren concretar observacions que foren sempre confirmades per les investigacions posteriors. Tots els fets a què es refereixen restà rigorosament comprovat que eren de caràcter col.lectiu, estesos a tota la comunitat i, no cal dir-ho, compresos dins la categoria dels fets que porten l'empremta inequívoca de les velles tradicions. Aquestes observacions (que es limiten al moment en què les investigacions foren fetes) són, resumides a grans trets, les següents:

A Mallorca hi ha cants especials i propis de treballs agrícoles. Un grup d'aquests cants es fa remarcar particularment per les seves singulars característiques. Aquest grup el constituexin els cants (les "tonades", segons la denominació mallorquina) de llaurar, segar i batre. Sembla oportú subratllar el paral.lel entre la superior jerarquia d'aquestes activitats, que condensen el cicle del conreu dels cereals, i la importància que assoleix el conjunt de cants corresponents, els quals apareixen relligats per una evident unitat d'estil i amb esplèndida vitalitat a tots els indrets de l'illa. Cal remarcar que, amb poques excepcions, les tasques a què ens referim, encara a l'època de les nostres investigacions, eren executades a Mallorca segons vells procediments. La moderna maquinària agrícola no havia alterat les tècniques primitives.

Les respectives designacions emprades —"sa tonada des batre", "sa tonada des segar"— semblen normalment indicar que hi ha "una' melodia per a cadascun d'aquests cants; però no és així i precisament en aquesta particularitat rau una de les més notables característiques d'aquesta música. No existeix en cap cas una línia melòdica exactament fixada que podria ésser identificada a través de les variants que se'n derivessin. Existeixen però "uns estils" que els cantaires assimilen familiaritzant-s'hi des de la infantesa i dins aquests estils i subjectant-se inconscientment a certes normes, creen, improvisen llurs cants cada vegada que els entonen. Cal dir que en parlar de normes emprem l'expressió que més aproximadament creiem que pot donar idea del fet però sense atribuir aquí al mot el seu significat absolut, ja que si en algun cas l'anàlisi, segons les previsions del nostre sistema musical, pot descobrir algunes fórmules precises, en general es tracta d'elements subtilíssims, impon-

derables gairebé, que són els que realment determinen una atmosfera peculiar, una fesomia que fa reconèixer tot seguit la mena de cant que hom escolta. Una oïda habituada podrà, dones, destriar fàcilment la tonada de batre de la de segar i de la de llaurar, que tenen cadascuna els seus perfils inconfusibles; però si hom vol estudiar una d'aquestes tonades, la de batre, per exemple, que al cor de l'estiu ressona tromfalment per tota la plana mallorquina, es veurà que en la més copiosa documentació que hom pugui examinar no hi ha dues melodies "iguals" per bé que totes ofereixin una perfecta unitat de caràcter. Es podrà encara observar que un mateix cantaire mai no reprodueix exactament la línia del seu cant. Aquesta comprovació ha estat precisada fent gravar a un mateix comunicant en cilindres fonogràfics vàries realitzacions d'una tonada determinada, amb textos literaris diferents i amb una mateixa lletra, per tal d'evitar les possibles variants provocades per l'aplicació de les paraules a la música o pel desplaçament dels accents. Les variacions observades en les versions d'un mateix cantaire són de detall, però no per això menys apreciables. El cantaire no les introdueix conscientment. Ell creu que sempre reprodueix exactament la tonada i es mostra sorprès si hom li parla de diferències. No obstant, admet que les tonades que es canten als diferents llocs de Mallorca no són "ben germanes", endevina la procedència d'un individu sentint-lo cantar i sovint sap imitar les particularitats propies de llocs distints. Admet igualment que cada individu té la seva manera de cantar —o sigui, segons la nostra interpretació, que cada individu realitza la seva personal adaptació de l'estil propi de cada tonada.

Per als pagesos mallorquins és tan natural cantar mentre executen qualsevulla de las tasques esmentades, que hom pot creure que és obligat. Si no ho afirmen explícitament i d'una manera absoluta, mostren almenys estranyesa quan un treballador no canta, cas excepcional que confirma la regla.

Potser no seria massa arriscat pensar que pesa en l'esperit dels camperols per bé que no ho expressin concretament el sentiment que el cant és obligat, indispensable, mentre hom treballa. Si són interrogats sobre el particular es veuen primerament en el cas d'haver de respondre a una pregunta que mai no s'han formulat ells mateixos; d'altra banda no gosaran donar una resposta categòricament afirmativa no trobant per a recolzar-la a bastament arguments "raonables"; però no podent tampoc donar una resposta negativa diran invariablement: "Sempre s'ha cantat". Aquesta resposta que pot semblar evasiva és en la seva simplicitat prou eloqüent. Invocant l'imperatiu del costum, que se suposa secularment arrelat, resten explicades i justificades en la consciència d'una comunitat conviccions i activitats la persistencia de les quals contrasta o s'adiu poc amb les característiques socials o culturals del moment. Seria inútil altrament esperar dels mateixos actors o praticants altres explicacions.

Hom podria creure que potser s'ha esvait la idea en altres temps clarament definida que el cant és obligat —significant aquesta obligació l'acompliment d'un ritu—; però en tot cas resten arrelades en la ment dels pagesos mallorquins certes conviccions, traspossades en pràctiques, que, com una llunyana i feble ressonancia, podrien donar fe que aquella idea ha existit. Aquestes pràctiques mostren almenys com el cant es manté encara íntimament lligat al treball. Per exemple, referint-se al llaurar, afirmen els camperols —i ho demostren— que la tonada regula el pas dels animals que arrosseguen l'arada, el "tempo" del treball, en altres termes. En general, totes les tonades de treball es canten en tessitura molt aguda i a plena veu, i hem vist sempre que els cantaires que tenien fama de fer arribar molt lluny la veu se sentien afalagats d'aquest privilegi. En determinades ocasions, però, certes conveniències obliguen a cantar menys fort: quan el llaurador es troba en un terreny on hi ha rels o puntes de rocs a poca profunditat, baixa el diapasó de la seva veu, sovint també canta més pausadament, i això basta perquè els animals alenteixin el pas.

A les eres, durant la batuda, es produeix un fet semblant: en començar una tanda, el blat que hom acaba d'estendre damunt l'era assoleix un nivell determinat, bastant alt; a fi de trencar bé i de pressa les tiges seques i fer sortir els grans de les espigues, convé una certa violència en el trepig dels animals que arrosseguen el "carretó" i en l'acció d'aquest. (El "carretó" és una peça de pedra en forma de con truncat, amb regates exteriors en la direcció de la seva llargària, muntada sobre un eix, també longitudinal, que li permet rodar damunt del blat quan és arrossegada per mitjá de dues cordes lligades als dos extrems de l'eix.) El treballador que guia els animals, dret al centre de l'era, les regnes a la mà esquerra i una tralla ("corretjades") a la dreta, canta aleshores a tota veu i en la més alta tessitura que pot assolir. Els animals troten. A mesura que el blat és trossejat, el nivell va baixant i no essent ja necessària l'embran-

zida del començament, i també per tal d'evitar que el gra sigui projectat fora de l'era, convé un "tempo" més lent i el cantaire baixa gradualment el to inicial i els animals prenen un pas per moments més pausat, d'acord amb la davallada de la veu que senten. Cal esmentar un detall molt particular: el batedor se serveix, generalment, molt poc o gens de la tralla per castigar els animals; els estimula amb exclamacions i interjeccions que intercala pròdigament en el seu cant, com si en formessin part. La mà dreta, amb el puny clos que sosté la tralla horitzontalment, la té sempre posada sobre la seva orella dreta mentre canta. Ningú no ens ha sabut explicar la significació d'aquest gest. En tot cas, l'explicació seria també: "Sempre s'ha fet així". La tasca de segar, a mà i amb falç curta, ofereix igualment particularitats d'un ordre semblant al que presideix les que acabem de descriure. La tècnica manual d'aquest feixuc treball és complicada i exigeix una acurada coordinació de moviments. El grup de segadors és dirigit per un cap de colla que es col.loca a un extrem del rengle. Aquest cap de colla dirigeix també el cant. Inicia la tonada cantant un vers de l'estrofa i tots els altres segadors repeteixen aquest vers; els altres versos els canta també primer ell sol i són igualment repetits pel grup, i així, durant tota la jornada, s'aixeca amb la sentor dels sembrats i de la terra, atuïda de xafogor, un magnífic cant responsorial que adés sona com una acció de gràcies o una expressió de joia, adés com una invocació.

Donada la naturalesa d'aquestes tonades, hom es preguntarà com és possible que la que canta el solista —creació personal, com de consuetud— sigui fàcilment reproduïda pel conjunt de veus que li respon. En primer terme, cal tenir en compte que tots els cantaires, educats en la mateixa escola, posseeixen "l'estil"; altrament, tots tenen una agudíssima intuïció que els permet imitar-se mútuament, i en el cas que el cap de colla compliqui massa el seu cant amb abundosa ornamentació, els companys simplificaran la resposta, reproduint l'esquema amb menys ornamentació.

Encara que la tonada de segar no se subjecti, com cap de les altres esmentades, a fórmules rítmiques rigoroses, serveix evidentment per imposar una mena de sincronització a l'actuació dels segadors. Seria molt difícil, si no impossible, escatir "com" això es produeix. Cal pensar que existeix un ordre subtil, enigmàtic per a nosaltres però familiar als que viuen dins el seu àmbit i del qual emanen suggestions i manaments que només ells poden copsar.

Es fa remarcar encara el fet que els segadors es mostren tan escrupolosos en la bona execució de llur tasca, que no la consideren correcta si el rengle, que en començar han ordenat en perfecta línia recta, no avança ben a compàs i sense que aquesta línia sofreixi cap deformació. I si algun treballador no pot seguir exactament el moviment dels altres i resta una mica endarrerit, tot seguit li adrecen dures crítiques i apliquen al cant lletres sarcàstiques, al.lusives al fet. És obvi que el compàs i l'ordre del treball són imposats pel cant, i hom pot deduir la importància d'aquesta reglamentació del fet que, segons ens asseguraren a diversos indrets, quan eren contractats els treballadors per a formar els estols, tenien sempre preferència els coneguts com bon cantadors, car aquesta qualitat semblava garantia de millor rendiment en el treball.

Baltasar SAMPER

INFORMACIO

A l'entorn de les "Memories" de Víctor Balaguer

—Què en sabeu d'aquesta història de les "Memòries" de Víctor Balaguer, que tant ha fet parlar en el vostre poble i en els cercles intel.lectuals barcelonins, en complir-se el cinquantenari de la mort d'aquell il.lustre patriota i literat? ¿No us sembla un xic estrany, el fet que aparegués un dels volums en blanc, i que aquest correspongués precisament —segons conten els periòdics— a una de les èpoques més interessants de la nostra història contemporània? ¿No creieu que pugui haver-hi hagut, per part dels que avui regeixen la Biblioteca-Museu Balaguer de Vilanova i la Geltrú, sota la presidència d'un conegut franquista barceloní, el propòsit d'escamotejar un document contrari a la seva ideologia? ¿No us fa l'efecte d'una comèdia tot plegat?

Aquí teniu un devessall de preguntes, que un bon amic, coneixedor de la meva llarga intervenció en el govern de la institució balagueriana, m'abocà no fa gaires dies, i que jo, vilanovi cent per cent i admirador del que malgrat els seus errors i marrades va ser un dels impulsors —potser el més eficaç— del nostre renaixement, miraré de contestar d' una manera objectiva, per tal de deixar les coses al seu lloc.

En primer terme, té raó l'amic en suposar fingida la sorpresa d'una part de la Junta Directiva o el Patronat de la Biblioteca-Museu Balaguer, en trobar-se amb un dels volumsde les suposades Memòries completament verge, perquè això ja va promoure un escàndol i tota mena de comentaris, més o menys apassionats, l'any 1902, poc temps després de la mort de Balaguer. Es tracta d'un fet conegut i del qual aleshores en parlà abastament la premsa local i la barcelonina la qual cosa equival a dir que la cerimònia solemne d'obrir les "Memòries", no passà de ser més que una de tantes comèdies, amb les quals els actuals dominadors de Catalunya volen distreure l'atenció popular per fer-li oblidar altres coses, ja que l'obertura solemnitzada s'havia fet sense cap cerimònia, fa mig segle.

Poc temps després de la mort de Víctor Balaguer, els seus hereus de confiança i la Junta de la Biblioteca-Museu, varen reclamar al bibliotecari, Joan Oliva Milà —eminent tipògraf i bibliotecari mediocre— les "Memòries" que accidentalment es trobaven en poder seu. Aquest, va resistir-se al principi a donar-les, al.legant que don Víctor les hi havia lliurades personalment, dient-li que no havien d'obrir-se fins passats cinquanta anys de la seva mort. Ni la Junta Directiva en la seva majoria, ni els hereus de confiança, varen acceptar les manifestacions del bibliotecari, car els semblava completament inversemblant que en Balaguer no hagués manifestat mai de paraula, o per escrit, aquesta voluntat, en un assumpte de tanta importància, mentre ho havia fet tractant d'altres detalls de menys trascendència, relacionats amb la seva mort, enterrament i funerals A tothom li costava de creure que una disposició d'aquesta gravetat, en comptes de confiar-la als seus hereus l'hagués confiada, sense formalitat de cap mena, al bibliotecari.

Per això la capsa que contenia els documents va haver de ser lliurada a la Junta, i el seu President —no recordo si efectiu o accidental— Francesc Ferrer Ferret, va

obrir-la malgrat les protestes de Joan Oliva, i va trobar, amb gran sorpresa, un dels set volums en blanc. Després, per tal d'evitar discòrdies i discussions que només podien perjudicar la Institució, ja que alguns individus de la Junta acceptaven com bones les manifestacions del bibliotecari, s'acordà de segellar-la de nou i deixar passar els cinquanta anys, malgrat no existís cap prova que fos aquesta la voluntat del fundador.

No cal dir el rebombori que la troballa d'un dels volums en blanc va produir, ni les discussions apassionades entre els amics incondicionals d'en Joan Oliva i els que el creien culpable d'una substracció o substitució. Aquests darrers, suposaven que en un dels volums es consignava alguna cosa molesta per al bibliotecari, tenint en compte que aquest, segurament per tal de buscar-se en altres ocupacions la compensació d'un sou insuficient, únic que podia pagar-li la Institució, per la migradesa dels mitjans econòmics, malgrat els constants sacrificis del fundador i l'ajut, ple de bona voluntat però insuficient, dels socis protectors, tenia completament abandonada la tasca de catalogar els 40 mil volums de la Biblioteca, que havia començat amb gran empenta, els primers anys. La veritat d'aquest embull no se sabrá mai i, per tant, cadascú podrá continuar creient la versió que més li plagui, segons les seves simpaties. L'únic que resulta perfectament clar és que l'actual Junta de Patronat, no té res a veure amb la suposada suplantació. "La raó, a un moro", com diuen a casa nostra.

Un opuscle que acabo de rebre, contenint la conferència que l'alcalde actual de Vilanova, Ferrer Pi, donà al "Centro de Estudios de la Bibliotecta Museo Balaguer", amb el títol de "Las memorias que dejó de escribir Don Victor Balaguer" —en la qual, no cal dir-ho, s'escamoteja l'aspecte de Balaguer com iniciador del catalanisme liberal, en front de l'estrictament tradicionalista— confirma l'opinió dels que, sense altre dada que la impressió treta pels que varen fullegar-les durant breus moments, fa cinquanta anys, més que d'unes memòries escrites metòdicament, es tracta d'un dietari on en el transcurs dels anys s'han anat prenent notes per a servir a la redacció posterior d'aquelles. Aquesta circumstància no resta gens d'interes als volums manuscrits, perquè en ells es troben infinitat d'anotacions personals, referents a opinions dels més importants personatges, actors principals de la política, des dels anys anteriores a la Revolució de Setembre, fins ben entrat el periode de la restauració borbònica, aixis com l'explicació de molts fets de trascendència cabdal en la Història contemporània, ja que la bondat, l'hon-

SOLERNOU, S.A.

AV. FERROCARRIL, 100
(Col. Moctezuma)
Tels.: 13-34-28 — 13-46-84 — 18-28-02
APARTAT POSTAL 7153
MEXIC, 9, D. F.

OLIS VEGETALS
PER A LA INDUSTRIA
AIGUARRAS — COLOFONIA
RESINES SINTETIQUES

SUCURSAL GUADALAJARA

ANTONIO BRAVO, 49 — TEL. MEX. 35-52 — GUADALAJARA, JAL.

ESENCIAS Y MATERIAS PRIMAS, S. A.

I. LA CATOLICA, 10

CABLE: ESYMAPRISA

TELS.: 36-61-51 — 12-75-94

MEXICO, D. F.

radesa i la cavallerositat de Víctor Balaguer, el convertiren sovint, sense ell buscar-ho, en el confident de les més prominents figures de la literatura i de la política, incloent, entre aquestes, algunes dames d'influència decisiva, en molts casos.

ENDREÇA

A vosaltres, jovent vilanoví, al que les desgràcies presents no han fet perdre ni el record d'un passat gloriós, ni l'esperança d'un futur honorable i digne d'aquell passat; que heu sabut alliberar-vos de l'embrutiment, conseqüència inevitable de l'esport convertit en espectacle públic i afició dominant en la vida col·lectiva, que heu trobat en l'estudi de la natulesa, de l'art, de la història de la terra que us ha vist néixer, un derivatiu a les inquietuds i activitats jovenívoles, quan haveu trobat barrats els altres camins; a vosaltres us correspon la investigació pacient i conscienciosa d'aquest Dietari Balaguerià, i de la no menys interessant correspondència —tot just encetada— que en els arxius de la Institució es guarden, per tal d'aclarir molts passatges confosos i tèrbols de la nostra història, de valorar degudament molts personatges interessants.

Que "podeu fer-ho", ho demostra, entre altres coses, la bella publicació de "Pairalies", que m'atreveixo a classificar com una de les millors que en la nostra llengua s'han publicat a Catalunya, aquests darrers anys.

Que "podeu fer-ho... cal esperar-ho, si les paraules que A. Ferrer Pi adrecava a la memòria de Víctor Balaguer, en la conferència esmentada, eren sinceres, i així ho he de creure mentre no es demostri el contrari. Per això, sense altre títol que el meu amor a l'obra de Víctor Balaguer que crec demostrat, amb una trentena d'anys de serveis desinteressats, m'adreço als actuals membres de la Junta del Patronat, vells amics alguns d'ells, adversaris polítics altres i persones per mi desconegudes els de més enllà per dir-los que si volen conservar la tradició d'amplia tolerància, que seguint el camí marcat pel Fundador, ha regnat sempre en aquella casa, oberta a tothom, no poden posar obstacles de cap mena als vostres treballs d'investigació, i que ni Vilanova, la nostra pàtria comuna, podria perdonar-los mai, si per negligència o per passió política, feien o permetien la més petita mutilació al tresor documental que aquell va llegar-nos.

J. VENTOSA ROIG

Notes dels Paisos de Llengua Catalana

NOTA DE VALENCIA

PRIMAVERA Y REGIONALISME

Heus ací que la primavera pot tenir efectes polítics. Rafael Calvo Serer, intel·lectual menéndezpelayista, autor d'uns llibres bastant discutits —"España sin problema. Teoría de la Restauración"— publicà a principis de maig un article a "l'ABC", de Madrid, en el qual ens sorprenia amb una genial descoberta: ell, nascut a València, acabava d'adonar-se, per art de la climatologia, que hi havia un "contraste" físic i espiritual entre la seua terra i "l'España mesetária". "Aquí se encuentra todo" —deia—: "pasado y presente; historia y porvenir; dulzuras climáticas y divisas de la exportación". Calvo Serer, especialista en "el problema de España", ha vist, per fi, que la literatura de la Generació del 98 s'havia fet, exclusivament, a través de Castella i de la història castellana. Aquest exclusivisme justifica el seu to pessimista, i cal abandonar-lo si és vol eixam-

plar "los horizontes de la conciencia nacional". Parla de Catalunya i d'Euzkadi, "cuya vitalidad y mentalidad son similares a las de mi tierra", i acaba formulant tot un programa: "Hay que contar también con las espléndidas posibilidades europeas de nuestras regiones marítimas. Con sus virtudes europeas, de trabajo, técnica, industria, comercio y riqueza, la cultura castellana podrá adquirir un nuevo rigor..." Resulta difícil, per a qui no viu a la Península, comprendre com uns conceptes tan estantissos hagen pogut interessar per un moment l'opinió pública. El cas és que així ha esdevingut. L'article d'"ABC" fou reproduït per alguns periòdics de "las regiones" al.ludides en primera pàgina i tot. Les "forces vives", sempre sensibles a qualsevol exaltació de la prosperitat local, l'elogiaren agraïdament. Semblava doncs, que si la cultura castellana no adquiria "un nuevo vigor", ells —diaris i forces vives— no en tenien la culpa: ja havien fet tots els possibles —"trabajo, técnica, industria, comercio y riqueza"—, i bo era que algú ho reconegués així... Però la història continuà. Aqueixa reivindicació de "las regiones" tenia un no sé què de sospitós. Almenys s'hi subestimava Castella, en opinió d'un comentarista d'"Arriba", el diari de la Falange. Adolfo Muñoz Alonso —aquest és el comentarista— afirmà que "Castilla no ofrece nunca su paisaje a la retórica vana", afirmació graciosíssima si es té en compte que aquesta retòrica omple, des del 1939, les boques i els papers oficiosos de l'Estat, d'una manera absoluta. "Los valores eternos de los que se siente depositaria Castilla son los valores de las regiones españolas, sin los cuales Castilla resultaria incomprensible". La polèmica no quallà del tot, perquè els contrincants estan d'acord en la mateixa cosa fonamental: el castellanisme. Tanmateix, ha produït alguna reacció clandestina, i precisament a València, on tan poc acostumades són les manifestacions de discrepància respecte de les doctrines oficials. Per ací ha circulat una carta a Calvo Serer, signada amb pseudònim, en la qual, a banda d'una ingènua confiança en el "retorn a la Pàtria d'aquell escriptor valencià, es contenen alguns paràgrafs que val la pena de reproduir; conservant-ne l'ortografia: "... Si anem construint Europa com a una unitat que agrupe economies i exèrcits —front a un enemic que ens fa pensar que més que res" (els europeus) "som tot un poble—, sobra l'organització" (de l'Estat espenyol) "que ens aïlla de la moderna lliga de Delfos per a fer-nos entrar en un concert de moros..." "Quan se diu que el desig dels separatistes és balcanizar, serà perquè la similitut balcànica és patent... Cada dia que passa anem convencent-nos que crits com el de Cambó demanant la concòrdia *són més inútils, que hi ha molta gent* a Castella que no vol devallar de la muntanya del poder polític, que ni vol, ni pot, reconèixer la igualtat que deu existir entre les nacions que poblen un tros del món que els imposa una convivència geogràfica i política... Cal revisar lo que hi ha de veritat històrica i esperitual en el conte de l'unitat d'Espanya. Si fon un sentit d'unitat nacional tal com avui l'entenem, el maridatge dels Reis Catòlics (pensant en les capitulacions matrimonials de Ferran i Germana de Foix) o si Espanya no és més que una conseqüència política de la batalla d'Almansa i el resultat jurídic del Decreto de Nueva Planta". Però els dogmes no es revisen, i l'amistat amb els moros és tan assequible....

Vicent PERIS

NOTA DE BARCELONA

INAUGURACIO DE L'INSTITUT D'ESTUDIS NORAMERICANS DE BARCELONA

El 16 de maig, a la Universitat de Barcelona, es va celebrar la inauguració de les activitats de l'Institut d'Estudis Nordamericans de Barcelona. Va presidir l'acte el degà de la Facultat de Filosofia i Lletres, Castro Calvo, en representació del rector, acom-

Optica
LOPEZ
TELEFON 36-29-32
LOPEZ 157-D
MEXICO, D. F.
ATENCIO ESPECIAL A LES
RECEPTES DELS OCULISTES
ULLERES I CRISTALLS
DE TOTES CLASSES
PUNTUALITAT, EXACTITUD,
ECONOMIA

panyat de l'ambaixador dels Estats Units a Espanya, Mac Veagh, del cònsol general dels Estats Units, Brown, del director de relacions culturals de l'ambaixada, Fisher, de l'agregat de Cultura i Premsa del consolat general, i del president de l'Institut d'Estudis Nordamericans de Barcelona, Josep M. Pi Sunyer.

Va obrir l'acte el secretari general, Jaume Vidal Teixidor, que va llegir la memòria de la constitució de la nova entitat, l'objecte principal de la qual és estudiar la vida cultural, científica, econòmica i artística dels Estats Units. Per a aquest fi, l'Institut es proposa estimular l'intercanvi de professors i estudiants; facilitar als professors i als estudiant catalans un servei de biblioteca en el qual figurin textos i revistes especialitzades, i atorgació de beques.

Després va parlar, en anglés, el director de l'Institut, el doctor Poal, el qual va donar les gràcies als presents per la seva assistència i va explicar els esforços que havia costat l'organització de l'Institut, que s'espera que tindrà un gran èxit, perquè els que en formen part estan disposats a treballar amb entusiasme per a la consecució dels fins assenyalats.

Tot seguit va parlar Josep M. Pi Sunyer, president de l'Institut, que va exposar la finalitat d'aquest, i va fer l'elogi de l'ambaixador nordamericà i de l'agregat de Cultura i Premsa del consolat general dels Estats Units, que han estat momenats membres d'honor de l'Istitut.

A continuació van parlar l'ambaixador nordamericà i l'agregat de Cultura i Premsa, els quals van donar les gràcies pel seu nomenament i van manifestar una gran confiança en la tasca de l'Institut.

Ramon NEBOT

NOTA DE PALMA DE MALLORCA

LLIGAMS AMERICANS

La recent declaració de Puerto Rico com estat lliure associat a la Unió Americana, feta per l'administració del president Truman, ha estat acollida amb satisfacció pels veïns de les nostres illes.

Des que fou autoritzat el tràfic dels naturals dels Països de Llengua Catalana amb les terres d'ultramar, els balears han mantingut un intercanvi important amb aquella illa del Caribe que ha subsistit fins als nostres dies. Una part de la nostra marina mercant, als segles XVIII i XIX, es sostenia amb el comerç de colonials, especialmente de sucre, cafè i cacau de Cuba i de Puerto Rico, que els armadors dels nostres "caminadors" vellers canviaven amb aiguardent, oli, teixits i, fins i tot, teules i maons que resultaven un llast ben productiu. Això va fer que algunes famílies de les Illes s'establissin en aquells països del tròpic. Bon nombre dels seus descendents han destacat en la vida intel.lectual i econòmica de Cuba i de Puerto Rico. Encara avui, ingenis importants de l'illa borinquenya evoquen, pels seus noms, l'ascendència balear d'alguns dels seus colons Mallorca, Sóller, Pollensa, etc., per exemple, us parlen d'uns propietaris de plantacions de canya o de 'trapiches", dels quals eixien roms famosos, que no oblidaven la terra pròpia o dels seus avis. Les Illes han donat a Puerto Rico literats, pintors, músics i homes de ciència famosos: els Brau, Llorens, Pou, Morell, Coll, Oller i molts altres, glòries nacionals que enorgulleixen l'actual estat lliure i associat dels Estats Units d'Amèrica, són rebrots de les nostres illes mediterrànies en les pròdigues terres insulars del tròpic.

Entre els descendents famosos dels emigrants balears destaca avui la figura del senyor Antoni Fernós Isern, una de les personalitats que amb el seu treball i la seva iniciativa más han contribuït a la prosperitat actual de Puerto Rico, i que és comissari del nou estat a Washington i representant al Congrés dels Estats Units. Com és sabut, Fernós Isern amb Muñoz Marín, fou l'ànima del moviment que aconseguí el reconeixement del dret i la capacitat de Fuerto Rico per a donar-se una constitució pròpia.

Es lícit que els mallorquins d'avui ho remarquem amb la mateixa satisfacció que ho farien, per citar només un cas, els vells contertulians de la Botigueta de Sóller que, retirats ací de l'aventura americana, la recordaven encara amb enyorament.

Bartomeu FERRER

Palma, octubre del 1952.

XXII Cartell de Premis de l'Institut d'Estudis Catalans

23 d'abril de 1952

L'Institut d'Estudis Catalans, com cada any, ha fet públic el seu Cartell de Premis, que reproduïm a continuació.

"Premi Francesc Vives", ofert a treballs d'investigació sobre llengua, literatura, història, art o arqueologia de les terres catalanes, o bé sobre ciències. Convocat per vuitena vegada el 23 d'abril de 1951, serà adjudicat el 23 d'abril de 1956. El seu import és de 5,000 pessetes. Correspon al segon torn i

és ofert al millor vocabulari català d'alguna branca de la ciència o de la tècnica.

"Premi Isidre Bonsoms", ofert a obres sobre Cervantes, les seves creacions literàries o sobre qüestions d'antecedents i d'influències. Convocat per vuitena vegada el 23 d'abril de 1951, s'adjudicarà el 23 d'abril de 1956. El seu import és de 10,000 pessetes. Es pot concedir també un accèssit de 2,000 pessetes.

"Premi Duran i Bas", ofert a una obra de dret positiu o d'investigació doctrinal o històrica sobre temes jurídics o sociològics. Convocat per setena vegada el 23 d'abril de 1952, serà adjudicat el 23 d'abril de 1957. El seu import és de 5,000 pessetes.

"Premi Marià Aguiló", ofert a una monografia lingüística. Convocat el 23 d'abril de 1951 per a ésser adjudicat el 23 d'abril de 1957. L'import, de 5,000 pessetes, és ofert al millor vocabulari d'un autor català antic o modern o al millor vocabulari tècnic d'una indústria, art, ofici, etc.

"Premi Pròsper de Bofarull", ofert a una monografia històrica. Convocat per segona vegada el 23 d'abril de 1949 per a ésser adjudicat el 23 d'abril de 1953. L'import, de 10,000 pessetes, és ofert al millor treball d'investigació de les terres catalanes.

"Premi Milà i Fontanals", ofert a una monografia històrico-literària. Convocat per segona vegada el 23 d'abril de 1950 per a ésser adjudicat el 23 d'abrl de 1955. L'import, de 10,000 pessetes, és ofert al millor treball d'investigació sobre història literària de les terres catalanes.

"Premis Josep Massot i Palmés", oferts a treballs d'investigació sobre llengua, literatura, història, art o arqueologia de les terres catalanes, o bé sobre ciències. a) Convocat per l'Institut per tercera vegada, per delegació expressa de la Fundació Josep Massot i Palmés, el 23 d'abril de 1949 per a ésser adjudicat el 23 d'abril de 1953. L'import, de 8,000 pessetes, és ofert al millor treball d'investigació sobre fisiologia o fisiopatologia humanes. b) Convocat per l'Institut per quarta vegada, per delegació expressa de la Fundació Josep Massot i Palmés, el 23 d'abril de 1951 per a ésser adjudicat el 23 d'abril de 1955. L'import, de 8,000 pessetes, és ofert al millor treball d'investigació o al millor aplec de materials (cançons, rondalles, llegendes, costums, etc.) de tema folklòric de les terres catalanes o relacionat amb ells.

"Premis Francesc Cambó", oferts a una monografia sobre l'antiguitat greco-llatina a Catalunya o a una obra d'investigació sobre temes morals, econòmics o sociològics. a) Convocat per tercera vegada el 23 d'abril de 1950, serà adjudicat le 23 d'abril de 1954 L'import, de 10,000 pessetes, és ofert al millor treball d'investigació sobre l'antiguitat clàssica o l'humanisme a Catalunya, o la influència dels autors grecs i llatins en la cultura catalana. b) Convocat per quarta vegada, el 23 d'abril de 1952 serà adjudicat el 23 d'abril de 1956. L'import, de 10,000 pessetes, és ofert al millor treball d'investigació sobre temes morals, econòmics o sociològics.

"Premis Jaume I", oferts a treballs d'investigació sobre les Illes Balears o el País Valencià. a) Convocat per cinquena vegada el 23 d'abril de 1949, per a ésser adjudicat el 23 d'abril de 1953. L'import, de 5,000 pessetes, és ofert al millor treball d'investigació sobre llengua, literatura, història, art, arqueologia o folklore de les Illes Balears. b) Convocat per sisena vegada el 23 d'abril de 1950 per a ésser adjudicat el 23 d'abril de 1954. L'import, de 5,000 pessetes, és ofert al millor treball d'investigació sobre llengua, literatura, història, art, arqueologia o folklore del País Valencià. c) Convocat per setena vegada el 23 d'abril de 1955. L'import, de 5,000 pessetes, és ofert al millor treball d'investigació sobre geografia, geologia, paleontologia, botànica o zoologia de les Illes Balears. d) Convocat per vuitena vegada el 23 de d'abril de 1956. L'import, de 5,000 pessetes, és ofert al millor treball d'investigació sobre geografia, geologia, paleontologia, botànica o zoologia del País Valencià.

"Premi Menéndez Pelayo", ofert a treballs d'investigació sobre la cultura catalana i les seves relacions amb les altres cultures hispàniques, és convocat per cinquena vegada el 23 d'abril de 1952 per a ésser adjudicat el 23 d'abril de 1953. L'import de 5,000 pessetes és ofert al millor estudi sobre qualsevol aspecte de la cultura catalana, principalment en les seves relacions amb les altres cultures hispàniques.

"Premi Sant Jordi", ofert a treballs d'investigació sobre San Jordi a Catalunya. Convocat per segona vegada el 23 d'abril de 1950, serà adjudicat el 23 d'abril de 1954. L'import, de 5,000 pessetes, és ofert al millor estudi històric sobre el culte i la devoció a Sant Jordi a les terres catalanes.

"Premi Jaume Serra Hunter", de 10,000 pessetes, ofert al milor estudi filosòfic o sobre la història de la filosofia a les terres catalanes. Es convocat el 23 d'abril de 1951, per a ésser adjudicat el 23 d'abril de 1953.

"Premi Costa Llobera", de 5,0000 pessetes, ofert al millor treball d'investigació sobre Costa Llobera, la seva vida, la seva obra, la seva llengua, o bé sobre qüestions d'antecedents i d'influències. Es convocat el 23 d'abril de 1952 per a ésser adjudicat el 23 d'abril de 1954, en commemoració de la naixença de Miquel Costa Llobera.

"Premi Joan Alcover", de 5,000 pessetes, ofert al millor treball d'investigació sobre Alcover, la seva vida, la seva obra, la seva llengua, o bé sobre qüestions d'antecedents i d'influències.

LLETRES

MACIA —La seva actuació a l'estranger. "Edicions Catalanes de Mèxic".— Autors Associats— Méxic, 1952.

Amb aquest primer volum de les publicacions projectades per la nova editora catalana, queda iniciada la seva col.lecció "DOCUMENTS". Constitueix un encert de selecció i recopilació, deguda a Ramon Fabregat, de l'arxiu dels catalans de l'Havana, facilitat pel senyor Josep Pineda i Fargas. A través de l'exposició documental, enllaçada per comentaris sobris i anotacions concises per orientar el lector, es va dibuixant la figura política de Francesc Macià i el procés de la seva actuació a l'estranger. Per a molts serà una sorpresa. Minúscules personalitats, malgrat el prestigi del qual gaudien algunes, durant els darrers anys de la vida del pròcer s'entestaren a minvar-lo als ulls de les gents. La figura no hauria estat tal figura i el polític seria un sentimental amb ribets de boig. En concret, es presentava com una creació de la badoqueria popular. La documentació recopilada per Fabregat —una veritable autoreivindicació pòstuma— destrueix aquelles mesquineses. Des de les primeres planes, el lector es sent suggestionat per l'home —encadenat a l'ideal, a la fe i a la constància— i pel polític que, sospesant les realitats imperants, es sotmet a la seva gravitació —actitud susceptible a la crítica— i, sense oblidar els seus propòsits finals, els sacrifica momentàniament per assegurar uns guanys mínims a la seva Nació. El patriota, idealista, no ofusca el polític, realista. I el trànsit es produeix, personalment, cal no oblidar-ho, en un pla de gran honestedat.

La tècnica emprada per Fabregat és simple: deixa que els documents parlin per ells mateixos. I la cosa més bona que es pot dir en aquest aspecte, és que ho assoleix plenament. Tanmateix, malgrat que l'autor s'esborra deliberadament, la seva presència és constant i s'observa en l'amor que ha posat en el seu treball, el qual, però, ni per un instant, el fa caure en les deformacions apologètiques. Escrit MACIA amb una clara sobrietat i amb una rigorosa ordenació de fets, Fabregat assoleix, potser sense proposar-s'ho, un estil propi com a cronista, disciplina de la Història que ha estat mancada de conreadors en la Catalunya contemporània.

A. TONA

* La col.lecció "Murta", de la Institució Alfons el Magnànim de València, ha reeditat "Les llunyanies suggestives", d'Ernest Martínez Ferrando. L'illustre literat i historiador valencià ha revisat i ampliat el text d'aquest llibre, que es publicà per primera vegada a l'any 1918. * Ferran Soldevila ha acabat una història d'Espanya feta des d'un punt de mira català. * L'obra poètica de J. Romeu ha estat reunida en un volum que porta pròlegs de J. M. de Segarra, Salvador Espriu i Jaume Bofill i Ferro. * S'ha publicat a Barcelona "Dalí al desnudo", un llibre que conté una llarga entrevista amb el pintor. * Carles Riba ha enllestit un nou llibre de sonets. * S'ha publicat una nova gramàtica catalana. N'és autor Josep Miracle. * La Biblioteca Excelsa, de Barcelona, ha editat les obres de Víctor Català amb un pròleg de Manuel de Montoliu. * A Mallorca s'anuncia l'aparició d'una nova revista catalana que durà el nom de "Raixa" i que publicarà treballs d'escriptors de tots els països de Llengua Catalana. * Les Edicions Rosa de Reus inicien les seves publicacions amb "La pesta de Reus, a l'any 1530", del doctor Salvador Vilaseca Anguera. * Francesc Maspons Anglasell, vell excursionista, ha publicat "Records d'excursions". * La Biblioteca Central de Barcelona té, segons declaracions del seu director actual, quatre-cents mil volums i mil set-cents dos manuscrits. * Han sortit dos nous llibres de Josep M. López Picó. "El mirall de Déu" i "Interludi claustral". * Els premis "València" de literatura 1952, otorgats per la Diputació provincial de València, han estat concedits a la novel.la "Juan Lorenzo", d'A. Igual Ubeda, al llibre de poemes "Aleluya", de Matilde González, i a l'obra teatral "La masia de Macià", de F. Hernández Casajuana. * La "Revista Valenciana de Filologia" ha publicat, en el seu número 3, un interessant estudi del Catedràtic de la Universitat de Madrid, Dámaso Alonso, titulat: "Tirant lo Blanc, novela moderna". * Als Jocs Florals de "Lo Rat. Penat", de València, ha obtingut la Flor Natural Salvador Rodo Soriano. La festa es celebrà el dia 30 de juliol, i hi actuà de mantenedor el senyor Vicent Escrivà, novel.lista i escriptor cinematogràfic de llengua espanyola. * Lluís Gassó Carbonell ha publicat, dintre la col.lecció "L'estel filant", un llibre de versos, "Atzurs rebels". * Salvador Espriu ha reunit en un volum tota la seva obra lírica i ha fet un

recull dels seus contes i novel.les amb el títol "Anys d'aprenentatge". * Sota la direcció de J. F. Ràfols s'ha publicat el primer volum del "Diccionario Biográfico de artistas catalanes", que tracta de's del Principat, del Rosselló i de la Cerdanya. * S'ha tributat un homenatge a l'editor barceloní Josep M. Cruzet, organitzat per Carles Riba, Octavi Saltor, Miquel Dolç, Carles Soldevila i Josep M. de Segarra. * Sebastià J. Arbó ha escrit una biografia de Jacint Verdaguer. * La Fundació Bernat Metge ha publicat el volum 102 dels "Clàssics grecs i llatins", dedicat a Demòsteres. Es el volum III de les Arengues, traduït per J. Petit. * "Bob a París" és el títol d'una novel.la, en forma epistolar, de Carles Soldevila. * Antoni Badia Margarit, de la Universitat de Barcelona, ha publicat "Gramática histórica catalana", en espanyol. Es un volum de 400 pàgines, que duu 12 mapes. * "Llibre de Sant Jordi" és el títol d'una antologia poètica feta per Miquel Dolç. *Ramón Planes ha publicat a la Biblioteca Selecta de Barcelona la novel.la "El cercle de foc", finalista en el Premi Joanot Martorell 1951. *Josep Pla ha publicat la cinquena sèrie de les seves coses vistes, amb el títol "Vent de Garbí". * Dintre la col.lecció "Los Monumentos Cardinales de España" s'ha editat "El barrio gótico de Barcelona", d'Agustí Duran Santpere. * A la mateixa col.lecció s'havia publicat "Barcelona antigua", de F. P. Verrié, arxiver de l'Institut Municipal d'Història de Barcelona. * Carles Riba, president de la Secció Filològica de l'Institut d'Estudis Catalans, ha fet una versió en prosa i una altra en vers de les tragèdies de Sòfocles. L'edició en prosa forma part de la Fundació Bernat Metge. * Dintre la col.lecció "Clàssics de tots els temps" s'han publicat els dos primers volums "La Divina Comèdia", traduïda al català i comentada per Josep Ma. de Segarra. El tercer volum, titulat "Paradís", sortirà de seguida. * Josep Puig i Cadafalch, president de l'Institut d'Estudis Catalans, ha publicat el primer volum dels dos que ha dedicat a "L'escultura romànica a Catalunya". * Jesús Pabón, catedràtic d'Història Moderna de la Universitat de Madrid, ha publicat a Barcelona una biografia de Cambó que ve a ser una història del catalanisme. Una altra biografia de Cambó és la titulada "Vida de Cambó" escrita por Maximino García Venero amb pròleg del Dr. Gregorio Marañón. García Venero és l'autor, també, de la biografia de Luis Millet. * Manuel de Montoliu té a punt de publicar una "Història Crítica de la Literatura Catalana", en tres volums, amb nombroses il.lustracions * Al teatre Alkázar, de València, es va estrenar la comèdia de Rafael Duyos i Francesc de P. Burguera "Tornar a voler" * Paul Claudel ha estat a Barcelona per tal d'assistir a la representació única de la seva obra "La Bona Nova a Maria", traduïda al català pel pare Ribot i Ferran Canaymeres. * L'escriptora nordamericana Keyes Frances Parkinson ha estat a València per tal de documentar-se per a una novel.la d'ambient valencià que es proposa escriture. * Josep M. Casacuberta ha fet un tiratge apart del seu treball "Constantí Llombart, admirador i traductor de Jacint Verdaguer, publicat a la "Revista Valenciana de Filologia". *Leopold Piles Ros ha publicat "Aspectes socials de les Germanies de València". * El Centre de Cultura Valenciana va celebrar sessió per tal de rebre el seu nou director Baltasar Rull Villar. * A Segovia (Espanya) es va celebrar un Congrés Internacional de Poesia amb assistència de poetes de llengua castellana, portuguesa i ca-

Creacions de punt. Models exclusius per a senyora, nen i home.

De venda als principals magatzems del país.

FABRICAT PER

MANUFACTURES MAS DEOP

Anillo Circunvalación, 40 Tel.: 21-19-29

MEXICO, D. F.

ARTS PLÀSTIQUES

De les culpes del pintor

En aquest temps es produeix un fenomen, en el món pictòric, que és conseqüent assenyalar. L'esmentat fenomen s'origina a l'Europa mediterrània i té ressonàncies arreu del món, on es troba una sensibilitat del mateix tipus.

Es la reclamació desmesurada i errònia a l'artista.

Si analitzem les diverses crítiques de la producció pictòrica actual, veurem que existeix unanimitat, gairebé absoluta, de desencis. Es respira una frustració d'anhel i es pressent una demanda nerviosa de...

¿de què?
¿què vol el nostre temps?
¿què troba a faltar?

Es curiòs que a cada matemàtic no se li demani que sigui un Einstein, ni a cada metge un Ramón i Cajal, etc. Però sí, al pintor, que doni quelcom d'extraordinari. Que sigui eternitat. Es vol l'evasió. Se sap que la pintura és màgica i se li demanda el transport al món que no es té.

La queixa d'aquesta angoixa és la reclamació injusta al pintor.

Dic injusta perquè tot gest de vida té la mímica pictòrica que es mereix. L'artista és cosa sabuda que malgrat totes les aparents aberracions reflecteix el moment del qual és producte i altaveu. I això es vàlid tan per a les seves accions, com per a les seves omissions. No és un caprici de l'artista la presència o absència dels diversos temes pictòrics, retrat, paisatge, etc. Ni tampoc no és un atzar l'actualitat de Fidias o de Picasso.

Sense mejor esforç podem acceptar que tot artista voldria ser genial i com a corlari podem fàcilment convenir que si un pintor no és un geni, no és per falta de voluntat pròpia. ¿No és injust, per desmesurat, el càrrec que avui li fem?

¿I què fa un geni? No crea ni torça la fluència de les idees que floten al seu voltant. La seva glòria és que les capta primer que els altres i els dóna forma intel.ligent. I quan noves vivències es produeixen, noves veus es senten, seqüències de les anteriors, però diferents i personals com elles.

I si el geni, o sigui el punt màxim que el pintor pot aconseguir, no és responsable del contingut i característiques del moment que sintetitza, ¿no es erroni carregar al pintor les culpes que no sigui satisfactori?

Sens dubte és dramàtica aquesta crida. Però individualment l'artista no pot donar la contestació que es vol. No pot produir el miracle. Perquè per a produir un miracle es necessita una fe. I quant a això, el pintor és responsable com a home, però no com a artista.

Joan GIMENEZ GIMENEZ

3 murals de Sert

Tres grups d'escenes de Carnaval del pintor català Josep Maria Sert han estat venudes als Estats Units per 5.600 dòlars. Són uns murals de la col.lecció d'art de la senyora Harrison Williams, que Sert va pintar entre 1932 i 1934 al menjador de la residència dels Williams, a la Cinquena Avinguda, de New York.

*El pintor Josep Obiols segueix treballant en els murals del Monestir de Montserrat que va començar fa uns quants anys. *Els Amics dels Museus han organitzat una exposició a l'antic Palau de la Virreina, de Barcelona: "Un segle de pintura catalana: 1750-1850. *"Alberto del Castillo, catedràtic de la Universitat de Barcelona i director del Museu Romàntic de Sitges, ha publicat una monografia sobre aquell museu de creació recent, editada sota els auspicis de la Diputació de Barcelona. *Els Amics dels Museus han lliurat al Museu Marítim de Barcelona, per a la nova sala Marquès de Comillas, un quadre del pintor Ramon Padró, que interpreta l'embarcament dels "voluntaris" catalans, el mes de març del 1869, cap a Cuba. *A Bordeus s'ha fet recentment una exposició de primitius mediterranis. L'aportació més important va ser la dels museus de Barcelona, Vic, València i Palma. * A la Galeria Prisse, de Mèxic, han exposat les seves obres Albert Gironella, Vlady i Héctor Xavier. *El coreógraf francés Roland Petit s'ha interessat per dur Antoni Clavé a Hollywood, per treballar en els decorats d'un film de Danny Kaye. Quan Charles Chaplin es va assabentar de l'arribada de l'artista català a Hollywood, va manifestar el desig de conèixer-lo. La presentació es va fer en un sopar íntim al qual van assistir Charles Chaplin, Antoni Clavé, Samuel Goldwyn i Roland Petit. * El primer premi del concurs de Sant Jordi, de pintura i escultura, organitzat per la Diputació de Barcelona, l'ha guanyat el pintor Lluis Morató amb el quadro "Interior amb figures". *A la Sala Parés es van exposar pintures de Llimona, Serra, Sisquella i Mallol Suazo, destinades al Museu de Caracas, com una mostra de les diverses tendències de la pintura catalana actual. *Miquel Utrillo ha publicat "Salvador Dalí y sus enemigos", recull polèmic defensor de l'obra del pintor surrealista, acusat de plagi en les seves darreres obres. * A les Galeries Sant Jordi, de Barcelona, s'ha fet una exposició de temes exclusivament mariners. Es van reunir unes cinquanta obres de Benet, Bosc-Roger, Commelaran, Figueres, Güell, Humbert, Prim, Vilà, Amat, Lloyd, Núria Llimona i altres.

DIVERSES

* A la cova el Toll de Molà a mil dos-cents metres de profunditat, han estat trobades restes prehistòriques d'uns set mil anys d'antigüitat, que actualment es tenen en estudi. * S'ha celebrat a Elx un congrés d'esperantistes, els quals enviaran una delegació al congrés internacional que ha de celebrar-se a Oslo * Cada mes entren a Barcelona tres mil treballadors forasters, dels quals només mil aconseguixen trobar-hi feina, segons "Solidaridad Nacional". * Al port de Barcelona ha estat exhibida una caravel.la, reproducció de la "Santa María", de Colom. * Tots els productes estrangers que van ser exposats a la Fira de Mostres de Barcelona i que en conjunt valien uns dos milions de pessetes, van ser venuts. * El mes de juliol es van posar en servei, a Barcelona, cinc mil noves línies telefòniques. Actualment la ciutat té 132.300 telèfons. * Guillem Grau ha declarat a Barcelona que descendeix de l'emperador Moctezuma, per una filla seva que es va casar amb un noble català que es deia Joan de Grau. A més d'un títol azteca, Guillem de Grau pretén tenir dret a títols catalans i sicilians del segle XVI. * A Palma es treballa activament en l'ampliació de l'aeriport de San Joan. * A Elx ha estat inaugurat al servei telefònic automàtic, de xarxa totalment subterrània. * Domènec Palet Barba ha fet investigacions prop de La Bisbal, a la recerca de petroli, i segons la premsa els resultats han estat satisfactoris. * A València s'espera que la collita d'arròs d'enguany serà superior a la de l'any passat, l'exportació de la qual va proporcionar al govern espanyol vuit milions de dòlars. * Josep Palau ha donat una conferència a la Sala del Tinell sobre "La influència de Joaquim Pena i la presència de Wagner al món". * Feliu A. Vilarrúbica ha parlat al Club del Libre sobre "El Císter, ànima de Poblet". * El doctor Alzina Melis ha parlat a la Germandat de Sant Cosme i San Damià sobre "El divi Miquel Angel vist pels psiquiatres. * Joaquim Santasussagna ha donat una conferència a la Sala de Lectura sobre "Les tertúlies de casa l'Aladern". * En pavimentar de nou la plaça de la catedral de Barcelona ha estat descobert un tros de muralla romana del segle IV amb torres de planta quadrada con les que hi ha a la plaça de Berenguer el Gran. També s'hi ha trobat una làpida de marbre dedicada a Lucius Licini Secundo. * Han estat a Tarragona, per participar al VI curs de Prehistòria i Arqueologia, el doctor Ferdinand Benoit, director del Museu Mosey i catedràtic d'Aix, Provença, i el professor Erik Kuhkan,

catedràtic de la Universitat de Bonn. * "El Diario de Barcelona" ha complert cent-seixanta anys. Amb aquest motiu ha declarat que es "el segon, en l'ordre d'antiguitat, de tots els periòdics que actualment es publiquen al món". * Ha estat a Sabadell el geòleg mexicà doctor Arellano, de l'Institut Geològic de Mèxic, el qual ha vist les col.leccions de mamífers que es guarden a la secció de Paleontologia del museu. *S'ha inaugurat a Barcelona el collegi Fra Juniper Serra. * A Barcelona les escoles de l'estat tenen matriculats 24,000 nens i nenes, amb 800 mestres. Les escoles d'ordes i congregacions religioses donen classe a 36,000 alumnes, i les privades a 47,000. També funcionen 21 escoles especials de l'Ajuntament regides per 150 mestres, amb un total de 7,000 alumnes. * Miquel A. Marín ha estat nomenat cap de la Secció d'Assumptes Europeus del Consell de Seguretat de les Nacions Unides. Des del 1946, Miquel A. Marín ha format part del Secretariat de les Nacions Unides, en la Divisió Política del Consell de Seguretat. * El dimecres 15 d'octubre, a l'Orfeó de Mèxic es va celebrar un acte molt emotiu a la memòria del president Lluís Companys, amb motiu del dotzè aniversari de la seva execució. Joan Moles Marquina va pronunciar-hi un parlament, i la Massa Coral de l'Orfeó, sota la direcció del mestre Josep M. Codó, va cantar diverses peces, entre elles "Elegia a Companys", del mateix mestre Codó.

PARAULES de PAU CASALS

La revista anglesa "The Listener" ha publicat una extensa entrevista del seu col.laborador Ronald Hambleton amb Pau Casals. Reproduïm algunes de les afirmacions que hi fa el gran mestre.

"Crec que no hi ha cap contradicció en la meva condició de músic i l'actitud que he adoptat. Per a mi la música no és la cosa essencial en aquests tristos moments. Cal considerar-la com cosa secundària amb relació amb altres qüestions que afligeixen el meu país."

Hambleton va preguntar a Pau Casals si no hi havia motius perquè abandonés ja la seva actitud i el mestre va contestar:

"Al contrari. S'ha fet una campanya per tal d'alterar la veritat i impedir que le gent conegui els fets tal com són; però no és possible alterar-los, i la dictadura segueix essent le dictadura."

Tot seguit va negar la versió segons la qual el poble espanyol és indiferent al règim actual i també que els espanyols siguin massa orgullosos per a acceptar un ajut estranger que els permeti recuperar les seves llibertats. I quant a l'afirmació que han fet alguns que Espanya és l'unica nació europea disposada a lluitar per la defensa de la civilització cristiana, ha contestat amb aquestes dues preguntes: "¿Com concebir-ho sense que abans els espanyols gaudeixin de les seves pròpies llibertats? ¿D'on poden néixer uns arguments tan disbaratats?" Després diu que l'única manera de conèixer l'opinió d'un país és proporcionar-li els mitjans i les garanties per tal que l'expressi lliurement.

I afegeix:

"Mancaria greument al meu deure si no denunciés la situació greu en que es troba el meu país. La guerra civil es va agreujar amb la intervenció estrangera i pensant lògicament, cal convenir que no seran els totalitaris que van triomfar gràcies a l'ajut de Hitler i Mussolini els que reinstauraran la tolerància al nostre país."

"Estimo profundament la meva Catalunya, però això no m'impedeix tenir un sentiment de germandat amb els altres pobles de l'estat espanyol. La nostra cultura i el nostre idioma no poden seguir desenvolupant-se perquè el règim actual ha posat fi a les institucions educatives catalanes i ha prohibit que es publiquin periòdics i revistes en català. ¿Què pensa el món d'aqueixa persecució contra la nostra llengua i la nostra cultura històriques?"

"El fet que la injusticia s'afermi no és una raó per a deixar de denunciar-la. En la trágica qüestió que tenim plantejada, el que està en joc és alguna cosa més que un afer de règims: és la mateixa concepció de la dignitat humana."

PONT BLAU. Literatura. Arts. Informació. Revista mensual. Any I, número 2. 15 d'octubre del 1952. Director: *Vicenç Riera Llorca;* secretari de redacció: *J. Soler Vidal;* director artístic: *J. M. Giménez Botey;* administrador: *Ramon Fabregat* Direcció i administració: Avenida Pirineos, 89, México, (13), D. F. Apartado Postal 7324, México, 1, D. F.

Edicions Catalanes de Méxic

AUTORS ASSOCIATS

ACABA DE PUBLICAR-SE

QUATRE CONTES A MUNTANYA

Per ABELARD TONA NADALMAI

Premi Narcís Oller als Jocs Florals de Nova York, 1951

Un volum de 104 p. $ 5.00

EN PREMSA:

PERE FAGES,

Descobridor,
Cronista i Governador de la Nova California

Per JOSEP SOLER VIDAL

INSTITUT D'ESTUDIS CATALANS

Secció Històrico-Arqueològica

BERGOS, JOAN.—*L'escultura a la Seu vella de Lleida. Barcelona*, 1935, 373 p. 281 gravats $ 90.00.

D'ABADAL I DE VINYALS, RAMON. *Catalunya carolingia*. Volum II, Els diplomes carolingis a Catalunya (primera i segona part) 301/285 pp. 6 mapes a cura de Jordi Rubió i Lois $ 210.00.

El primer volum que estudiarà *El domini carolingi a Catalunya* es troba en premsa.

El tercer volum que tractarà d'*Els Comtats de Pallars i Ribargorça*, apareixerà aviat.

MARTINEZ FERRANDO, J. E.—Pere de Portugal, rei dels catalans vist a través dels registres de la seva Cancellería. 278 p. 15 il.lustracions .... $ 4.30.

PUIG I CADAFALCH, JOSEP.—*Noves descobertes a la Catedral d'Egara*. 35p 24 làmines i figures $ 39.00.

PRAT, FRANCESC.—*L'aqüeducte romà de Pineda* 41 p. 15 figures $ 6.00

SOLDEVILA, FERRAN. — *Pere el Gran*. Primera part: *L'infant*. Vol. I 142 p. $ 26.00.

CARRERAS I ARTAU, JOAQUIM.—*L'espistolari d'Arnau de Vilanova*. 27 p. $ 6.00.

DIFUSORA DEL LLIBRE
Apartat 10319 — Mèxic, D. F.

NOVETAT

Luis Carretero Nieva

LAS NACIONALIDADES ESPAÑOLAS

PROLEG DE PERE BOSCH GIMPERA

Mèxic, Colección Aquelarre, 1952, 293 pàgines i un mapa fora text

$ 14.00

DIFUSORA DEL LLIBRE
APARTAT 10319, MEXIC 1, D. F.

Subscripció: Semestre $ 12.00

Un número 2.00